

HARASZTI SZABÓ PÉTER – KELÉNYI BORBÁLA

TANULT ORVOSOK A KÖZÉPKORI MAGYAR
KIRÁLYSÁGBAN*

LEARNED MEDICAL DOCTORS OF THE MEDIEVAL HUNGARIAN KINGDOM. The present paper aims at collecting the particulars of medical doctors of the medieval Hungarian kingdom, primarily the ones belonging to persons who attended a university. The research had to reckon with the fact that the doctors were referred to in the respective sources by several Latin names (doctor in medicine, medicus, physicus, barbitonsor, etc.) but not all of these refer to a person who attended a university. We accept only the person as a learned doctor whose university attendance can be documented either by his presence in the matricula of a university or by his degree mentioned in a source. Another attendant problem was the definition of Hungarian, since, for example, most doctors practising in the royal court came from abroad but owing to their service they often gained Hungarian citizenship or, moreover, nobility. After examining these questions we managed to collect 69 persons who have evidence of their studies or graduation from 1226 till 1525, mainly from the second part of the 15th century or the first quarter of the 16th century. Their prosopographical data can be found in the Database at the end of the paper. Most of the students studied medicine in Vienna (22 persons) or at an Italian university (31 persons) and almost half of them gained a degree (35 persons). In accordance with the present phase of the research most doctors had an ecclesiastical career, mainly as a canon (12 persons), however, a few of them practised as municipal physicians (15 persons).

1. Kutatástörténet

Jelen dolgozat célja az, hogy a magyarországi peregrinációra vonatkozó adattár alapján (ami Szögi László által, illetve irányítása mellett készült el) számba vegye, hogy azok közül a magyarországi személyek közül, akik orvosként ismeretesek, kikről igazolhatóak az egyetemi tanulmányok. Bizonyos, hogy a kutatás számukat gyarapítani fogja. A magyarországi orvosok történetének gyökerei a középkorig nyúlnak vissza, s a téma jelentőségét mutatja, hogy kutatása már a 18. században megindult, Weszprémi István közismert, több kötetes munkájával.¹ A téma tudományos vizsgálata a 19. század

* Készült az MTA–ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport támogatásával (213TKI738). A tanulmány a szerzők korábbi, 2013. november 28-án, a 30. országos ankéton, az „Újabb eredmények a hazai tudomány-, technika- és orvostörténet köréből” című konferencián elhangzott előadásának írott változata.

¹ Stephanus WESZPREMI, *Succincta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographia* I., [Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza.], Lipsiae, 1774, II–IV. Wien, 1778–1887. A szerző jegyzeteiből szedve, ford. KÖVÁRI Aladár, Budapest, 1960–1970. (Orvostörténeti könyvek).

végén kezdődött, és a 20. században sem vesztett népszerűségéből. A középkort kutató orvostörténészek közül külön említést érdemel Tahin Emma,² Schultheisz Emil³ és Kapronczay Károly⁴ neve.

2. Orvoscépzés az egyetemeken

Bár az európai orvoslás kezdetei a szerzetesi közösségekhez köthetők, később kiszorultak az egyetemi képzésekről a sebészeti beavatkozásokat tiltó rendelkezések miatt. Már a 877-es regensburgi zsinat eltiltotta a papokat az orvosi tudomány művelésétől,⁵ melyet számos későbbi zsinati határozat erősített meg, legalábbis, ami a sebészi feladatokat

² N. TAHIN Emma, *A Zsigmond-kori Magyarország orvosai*. Egyetemi doktori disszertáció, Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, 1990; Uő, *Az orvoscépzés a korai egyetemeken*, Orvosi Hetilap 131 (1990/28), 1541–1543; Uő, *A zágrábi káptalan orvosi könyvei*, Orvosi Könyvtáros 30 (1990/4), 290–299; Uő, *A medicina doktorai a Zsigmond-kori egyházi társadalomban*, Magyar Egyháztörténeti Évkönyv 1 (1994/1), 71–83; Uő, *Orvosok a Zsigmond-kori Magyarország városaiban* = Studia professoris-professor studiorum – Tanulmányok Érszegi Géza 60. születésnapjára, szerk. ALMÁSI Tibor, DRASKÓCZY István, JANCÓSÉ Éva, Budapest, 2005, 343–368; Uő, *Az orvosi pályára készülő magyar diákok egyetemjárása a Zsigmond-korban* = Ditor ut ditem. Tanulmányok Schultheisz Emil professzor 80. születésnapjára, szerk. FORRAI Judit et al., Piliscsaba, Budapest, 2003, 365–380; Uő, *Az orvosi pályára készülő magyar diákok egyetemjárása a Zsigmond-korban* = Ditor ut ditem: Tanulmányok Schultheisz Emil professzor 85. születésnapjára, szerk. FORRAI Judit, GAZDA István, KAPRONCZAY Károly, MAGYAR László András, VARGA Benedek, VÍZI E. Szilveszter, Budapest, 2008, 371–386. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 75.)

³ A bibliográfiát lásd *Ditor ut ditem. i. m.*, 19–41; illetve *Schultheisz Emil (1923–2014) orvos, orvostörténész, professor emeritus rövid életrajza és életmű-bibliográfiája*, összeállította: GAZDA István, BODORNÉ SIPOS Ágnes, Budapest, 2014. (A Magyar Tudománytörténeti Intézet tudományos közleményei 1.) http://real.mtak.hu/12918/7/schultheisz_emil_bibl_140916.pdf (Letöltés ideje: 2015.11.30.)

⁴ Csak a magyarországi orvosokra vonatkozóan: KAPRONCZAY Károly, *A bécsi egyetem orvosi karának és a Natio Hungaricának kapcsolatai (1381–1630)*, Orvostörténeti Közlemények 81 (1977), 27–41; Uő, *Adatok a prágai egyetem magyar orvosi vonatkozásaihoz (1348–1850)*, Orvostörténeti Közlemények 89–91 (1980), 223–230; Uő, *Az egyetem szerepe az orvosi képzésben a reneszánsz és reformáció korában*, Orvostörténeti Közlemények 109–112 (1985), 25–29; Uő, *Ungarisch-polnische Kontakte auf dem Gebiet der Medizin*, Orvostörténeti Közlemények 133–140 (1991–1992), 69–96; Uő, *Egyetemek és orvoscépzés Közép-Kelet-Európában*, Orvosi Hetilap 134 (1993/2), 84–85; Uő, *Az orvostörténelem századai*, Budapest, 2010.

⁵ MAYER Ferenc Kolos, *Az orvostudomány története: orvosok és a kultúrtörténelem művelői részére*, Budapest, 1927, 56.

illeti.⁶ Magyarországon az 1279-es budai zsinat a papoknak csak az égetéssel és vérzéssel járó sebészi műtéteket tiltotta.⁷

A középkori orvosképzés első egyetemi központja Salerno volt, ahol a 10. századtól folyt az oktatás, 1173-ban fejlődött egyetemmé, s jelentőségét a 13. századig őrizte meg.⁸ Salerno legfőbb vetélytársa Montpellier egyeteme (1141) lett, ahol a görög-arab-keresztény-zsidó ismeretek keveredésével jó hírű gyakorlati oktatás folyt 1180-tól.⁹ A bolognai egyetem (1156) *medicus* képzése a 13. század elején-közepén vált híressé, s hírnevét növelte az 1315-től megindult boncolási gyakorlat. Emellett számos egyetemen folyt orvosi oktatás.¹⁰ Megjegyzendő továbbá, hogy a rövid életű magyar egyetemeken is volt orvosi fakultás.

Az orvosi karra a szabad művészetek fakultásán végzett három (máshol öt) éves képzés után lehetett felvételt nyerni,¹¹ majd itt ötéves tanulmányok után a következő egy év a gyakorlati tapasztalatok megszerzésével telt. A bécsi egyetem statútumai szerint az orvosi tanulmányok megkezdéséhez pl. az *artium magister* fokozat megszerzése szükségesített. Tonk Sándor – leginkább a bécsi egyetemre vonatkozó – kutatásai szerint a hallgatónak mintegy 9-10 évet kellett tanulniuk, hogy a *medicinae doctor* grádus birtokába kerüljenek.¹² II. Frigyes (1194–1250) 1241-ben szabályozta a salerno tanulmányokat, mely szerint három évig kell az *artes* fakultáson tanulni az öt éves orvosi képzés

⁶ Az 1130-as clermonti zsinat a szerzeteseket, 1131-ben a reimsi zsinat a papokat tiltotta el a városi orvosi gyakorlattól. Ezt a gyakorlatot követte az 1139-es II. lateráni zsinat is, 1163-ban pedig a tours-i zsinat megtiltotta, hogy szerzetesek világi javak megszerzése érdekében orvosi gyakorlatot folytassanak. 1215-ben a IV. lateráni zsinat a felső papság számára tiltotta a sebészeti beavatkozásokat, 1219-ben pedig pápai határozat tiltotta a világi papoknak is, hogy orvosi tanulmányok végzése céljából távol tartsák magukat egyházi teendőik végzésétől. SCHULTHEISZ Emil, *A szerzetesrendek és orvoslás* = Uő, *Az orvoslás kultúrtörténetéből*, s. a. r.: GAZDA István, Budapest, Piliscsaba, 1997, (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 8.), 144; NATALIE DUIN, JENNY SUTCLIFFE, *Az orvoslás története*, Budapest, 1993, 24.

⁷ DEMKÓ Kálmán, *A magyar orvosi rend története*, Budapest, 1894, 98; SCHULTHEISZ Emil, *A medicina Magyarországon a kezdetektől az orvosi kar megalapításáig* = Uő, *Az orvoslás kultúrtörténetéből*, i. m., 85; FEDELES Tamás, *Egy németalföldi orvosdoktor a középkori Magyarországon*, *Orvostörténeti Közlemények* 190 (2005), 188–189.

⁸ MAYER, i. m., 141–143; DUIN, SUTCLIFFE, i. m., 25; FEDELES, i. m., 185.

⁹ MAYER, i. m., 144; KAPRONCZAY, *Az orvostörténelem századai*, i. m., 142.

¹⁰ Párizs (1200, 1213-től orvostanárok, 1235–1270 kifejlődött orvosi kar), Padova (1221), Nápoly (1224), Róma (1245-től orvosi előadások), Pavia (1361-től orvosi előadások), Valencia (1199), Salamanca (1243), illetve Oxford és Cambridge (1274), Prága (1348), Krakko (1364), Bécs (1365), Tübingen (1482). Vö. DEMKÓ, i. m. 82., 135; ARNOLD HUTTMANN, *Medizin im alten Siebenbürgen*, Hermannstadt-Sibiu, 2000, 49; KAPRONCZAY, *Az orvostörténelem századai*, i. m., 142–143.

¹¹ DEMKÓ, i. m., 107.

¹² TONK Sándor, *Erdélyiek egyetemjárása a középkorban*, Bukarest, 1979, 101–102.

előtt.¹³ Már II. Roger (1095–1145) szicíliai király elrendelte, hogy aki orvosi tevékenységet akar folytatni, királyi megbízottak előtt vizsgázzon, majd unokája, II. Frigyes a vizsgáztatás felelősségét salernói mesterekre bízta.¹⁴ Roger 1140-ben azt is meghagyta, hogy az orvos, mielőtt gyakorlatát megkezdi, köteles a hatóságnál jelentkezni, nehogy tapasztalatlan orvosok veszélyeztessék az alattvalók egészségét. 1244-ben Frigyes rendelete szerint az orvosi címet csak az viselhette, aki Salernóban a magisterek nyilvános gyülekezetében megvizsgáltatott és megbízhatósága, valamint elégséges ismeretei írásbeli bizonyítványban lejegyzésre kerültek, illetve a császár vagy helyettese jelenlétében felavatták, továbbá a császártól orvosi gyakorlatra engedélyt kért.¹⁵ A gyakorlat is egyre nagyobb szerepet kapott az oktatásban, Bolognában a betegekkel való foglalkozás a tanulmányok ideje alatt a 13. század elejétől megkezdődött, a bécsi egyetem 1389-es statútumai pedig kórházi gyakorlathoz kötötték a promóciót. Végül az orvosi eskü letelelé kellett az egyetemi cím megszerzéséhez.¹⁶

A magyarországi gyógyítás a korai időszakban főként az egyháziakhoz köthető. Ők kezdetben nem szakképzett emberek, illetve főként külföldiek voltak. Mindemellett – mint a kutatás rámutatott – az esztergomi káptalanban a 12. század óta működő *studium particularen* medicinát is oktattak, legalábbis VIII. Bonifác 1299-es bullája szerint.¹⁷ Jóllehet az első magyar egyetem, a pécsi univerzitás alapítólevele az orvosi kart is engedélyezte, a tényleges orvosképzés megindításáról nem maradt fenn adat.¹⁸ Zsigmond király (1386–1437) óbudai egyeteméről már vannak ismereteink az ott tanító orvosprofesszorokra nézve, mint pl. Clostein Simon¹⁹ vagy Nagyszombati Mátyás.²⁰ A pozsonyi Academia Istropolitana orvosi karán tanító, név szerint ismert Magister Petrus minden bizonnyal külföldi származású volt.²¹

¹³ *Historia diplomatica Friderici Secundi, sive Constitutiones, privilegia, mandata, instrumenta quae supersunt istius imperatoris et filiorum ejus. Accedunt epistolae Papanum et documenta varia, collegit, ad fidem chartarum et codicum recensuit, juxta seriem annorum disposuit et notis illustravit Alphonse.* HUILLARD-BREHOLLES, auspiciis et sumptibus Honoré de Albertis de LUYNES I–VII, Parisiis, 1852–1861, VII. 61., 285–287; W. H. HAIN–H. SEPERT, *Die Medizinordnung Friedrichs II*, Eutin, 1957, 48–49; SCHULTHEISZ Emil, *Tankönyv és curriculum a középkori orvosi fakultásokon*, Orvostörténeti Közlemények 147–148 (1994), 82–83.

¹⁴ DUIN, SUTCLIFFE, *i. m.*, 25.

¹⁵ DEMKÓ, *i. m.*, 107.

¹⁶ SCHULTHEISZ Emil, *Traditio renovata. Tanulmányok a középkor és a reneszánsz orvostudományáról*, Orvostörténeti Közlemények, Supplementum 21 (1997), 122.

¹⁷ SCHULTHEISZ, *Medicina Magyarországon, i. m.*, 87.

¹⁸ KAPRONCZAY Károly, *A hazai orvosképzés kezdetei*, Valóság 11 (2003), 13; SCHULTHEISZ, *Medicina Magyarországon, i. m.*, 87.

¹⁹ *Životopisný slovník předhusitské pražské univerzity, 1348–1409*, szerk. Josef TRIŠKA, Praha, 1981, 484. Leslie S. DOMONKOS, *The History of the Sigismundean Foundation at the University of Obuda = Studium Generale*. Studies offered to Astrik Ladislav Gabriel, szerk. Leslie S. DOMONKOS, Robert J. SCHNEIDER, Notre Dame, 1967, 26.

²⁰ Részletesen ld. az Adattárban.

²¹ Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár (a továbbiakban DL) 45°260.

3. Magyarországi orvosok

A középkori Magyarország történetéből számos orvos ismert, azonban a királyi és nemesi orvosok nagy része külföldi származású volt.²² Jelen tanulmányban csak azokról fogunk részletesen szólni, akiknek a származási helye a Magyar Királyság volt, tehát a hosszú ideig az országban tevékenykedő, nem hazai származású személyek nem képezik jelen kutatásunk tárgyát, valamint nem szerepelnek a tanulmány végén közölt Adattárban.

Sok esetben azonban nehézségeket okoz azt eldönteni, hogy ki minősül magyarországinak. Magyarországi személynek kell-e tartanunk azokat, akik betelepültek vagy csak az utánuk következő, már itt született generációkat? Erre jó példa Gellért mester. IV. László (1272–1290) igen elismerően emlékszik meg orvosáról, Gellért mester, *artis medicinae professor*ról.²³ Gellért azonban nemcsak IV. László, hanem IV. Béla (1235–1270) és V. István (1270–1272) orvosa is volt a király oklevele szerint. Családja többek között a zágrábi vár földjeiből kapott birtokot,²⁴ de Gellért fiainak, Jánosnak és Pálnak szőlőbirtokai voltak Budán, a Fehérvári út mellett is.²⁵ Gellértet *Italicus*nak nevezik, amikor Kata nevű lányát említik 1293-ban.²⁶ Gellért mester gyermekei kétségkívül magyarországinak minősülnek, apjuk pedig, noha származása kérdéses, a Magyar Királyságban kifejtett szolgálatai és élete alapján szintén. De ugyanezek a kérdések megfogalmazhatóak Kuntstock Gergely, budai orvos vagy Deméndi László váradi püspök, királyi orvos²⁷ és családjaik kapcsán is. Kuntstock esetében ráadásul azzal is szembesülhetünk, hogy bár Bécsben született a városi mérlegmester fiaként, de Budára települt, ahol nemességet is nyert, fia azonban visszaköltözött Bécsbe.²⁸ Bezdédi Miklós, Losonci

²² KOVÁCH Imre, *Az orvostudomány története Magyarországon 1467–1867*, Budapest, 2013, 33.

²³ *Árpádkori Új Okmánytár I–XII*, szerk. WENZEL Gusztáv, Pest, 1860–1874, (a továbbiakban ÁÚO) XII, 105.

²⁴ ÁÚO XII, 104.

²⁵ WERTNER MÓ, *Középkori magyar orvosok és gyógyszerészek*, Századok 27 (1893/7), 603.

²⁶ ÁÚO XII, 442. Megjegyzendő azonban, hogy az *italicus* jelző a magyarországi *latinus* közösség tagjait is takarhatja. KRISTÓ Gyula, *Nem magyar népek a középkori Magyarországon*, Budapest, 2003, (Kisebbségkutatás könyvek), 167–177.

²⁷ DL 1°026, VERESS Endre, *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai 1221–1864*, Budapest, 1941, 398; ENGEL Pál, *Magyarország világi archontológiája I–II*, Budapest, 1996, I, 76; KÖRMENDY Kinga, *Studentes extra regnum: Esztergomi kanonok egyetemjárása és könyvhasználata 1183–1543*, Budapest, 2007, (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kánonjogi Posztgraduális Intézete III. Studia 9.), 179.

²⁸ KUBINYI András, *Az egészségügyi foglalkozásiuk társadalmi és gazdasági helyzete Budán a 15–16. század fordulóján*, Orvostörténeti Közlemények 54 (1970), 63–98; KUBINYI András, *A magyarországi orvos- és gyógyszerész-társadalom a Mohácsot megelőző évtizedekben*, Orvostörténeti Közlemények 109–112 (1985), 72.

Zsigmond budai prépost orvosát, akit a szakma részletesebben is tárgyalt már,²⁹ azért hagytuk ki a felsorolásból, mert vitán felül itáliai eredetű személyként tűnik fel a forrásokban (*Nicolaus de Monte*), mielőtt szolgálatai fejében 1503-ban urától a Szabolcs megyei Bezdéd birtokot kapta.³⁰

A magyarországi személyek azonosításának problémáját jól szemlélteti Adamus Strigoniensis esete, akit Veress Endre magyarországi orvosként azonosított, noha tudnivaló, hogy később Sziléziában tevékenykedett (*Nunc medicinae doctor in Silesia apud Schwinitenses agit*).³¹ Azonban figyelembe véve azt, hogy a sziléziai Świdnicához (Schweidnitz) közel található egy Strzegom nevű település, valószínűbb, hogy Ádám is innen származott. Veress valószínűleg Strzegom latin neve, Stregovia téveszthette meg, s ezért azonosította azt a magyar Strigioniummal.

A következő problémák annak eldöntése során keletkeztek, hogy kiket tekinthetünk orvosi végzettségűeknek. A magyar viszonyok között sokkal gyakrabban fordultak az emberek a gyakorlati gyógyászati ismeretekben járatos borbélyokhoz, kuruzslókhoz.³² A források igen gyakran csak *medicus*ként emlegetik a gyógyítókat, mely adat alapján nehéz eldönteni, hogy az illető végzett-e valóban egyetemet. Jól példázza ezt az az 1513-as eset, mikor is egy németprónai orvost (*medicus*) említenek, azonban ezt a borbély, sebész (*barbitonsor*) szinonimájaként használják („*mondott orvos, vagyis borbély*”).³³

Mintegy 70 személy esetében elmondható, hogy orvosi tanulmányaik nem biztosak, de megnevezésük alapján ez sem kizárható. Ebbe a csoportba tartoznak a *medicus*, *physicus*, *chirurgus*, *leibarzt*, *puchartz*³⁴ stb. megnevezésű személyek, mindenféle fokozat említése nélkül, mint pl. Péter, aki *medicus de Castro Hedrici* volt 1314-ben³⁵ vagy Zsigmond *medicus*, akit a bártfai városi tanács említ 1467-ben a makovicai várnaggyal folytatott vitája során.³⁶ Jelenlegi kutatásaink alapján nem ismert ilyen nevű személy, aki Bártfáról vagy a környékéről került volna ki egyetemre a 15. század derekán.

²⁹ KUBINYI, *Egészségügyi foglalkozásúak, i. m.*, 76; KUBINYI, *Orvos- és gyógyszerésztársadalom, i. m.*, 72; KUBINYI András, *Orvoslás, gyógyszerészek, fürdők és ispotályok a késő középkori Magyarországon = Uő, Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon*, Budapest, 1999, 254.

³⁰ *Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonci Bánffy család történetéhez I–II*, szerk. IVÁNYI Béla, VARJÚ Elemér, Budapest, 1908–1928, II, 316.

³¹ A bolognai Német Nemzet anyakönyvében más kéz jegyezte fel a megjegyzést Adam neve mellett. *Acta Nationis Germanicae Vniversitatis Bononiensis ex archetypis tabularii Malvezziani*, szerk. Ernestus FRIEDLANDER, Carolus MALAGOLA, Berolini, 1887, 269; VERESS, *i. m.*, 72.

³² TONK, *i. m.*, 157.

³³ Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Diplomatikai Fényképtár (a továbbiakban DF) 259°430, KUBINYI, *Orvoslás, gyógyszerészek, i. m.*, 256.

³⁴ Megjegyzendő, hogy a Puchartzt jelentése a feltételezések szerint könyves orvos, aki egyetemet is végzett. ORTVAY Tivadar, *Pozsony város története I–IV*, Pozsony, 1892–1912, II/4, 281.

³⁵ *Monumenta ecclesiae Strigoniensis I–III*, szerk. Ferdinandus KNAUZ, Strigonii, 1874–1924, II, 695.

³⁶ Stanisław Sroka nem ismer ilyen nevű személyt. IVÁNYI Béla, *Bártfa szabad királyi város levéltára 1319–1526*, Budapest, 1910, 261; Stanisław A. SROKA, *Średniowieczny Bardiów i jego kontakty z Małopolską*, Kraków, 2010.

Ugyanebbe a kategóriába esik Mannus, telkibányai *physicus*, aki az óbudai piactéren lévő házát akarta eladni 50 márkáért Becsei Töttös királyi ajtónállómesternek 1343-ban.³⁷ Péter nagyszőlősi *cyrologus* és polgár esetében sem tudunk meg semmi közelebit személyéről, amikor Pál presbiter 1419-ben a végrendeletében megemlíti.³⁸ Egy Szőlősre való Péter, Pál fia megtalálható ugyan a krakkói egyetem irataiban, de 1459-ből.³⁹ Egy külföldi példából kiindulva azonban nem lehetetlen, hogy közülük néhányan mégis eljutottak külföldi egyetemekre. A boroszlói származású Gorzeres Bertalan *physicus*ként szerepel a király orvosai között az 1460-as években, s egyúttal a kolozsmonostori apátság kormányzója is lett Mátyás (1458–1490) kegyéből.⁴⁰ Igen valószínűek, ellenben nem teljesen bizonyítottak annak a Cristianus Medicusnak az egyetemi tanulmányai, akinek 23 kötetet számláló könyvtárában több neves bécsi professzor munkái mellett az egyetem tananyagába tartozó munkák is megtalálhatóak voltak a 14–15. század fordulóján.⁴¹ Ezen 70 személy közül tehát egyesek végezhetek egyetemet, ám erre egyelőre csak következtetni tudunk. Az általánosnak mondható vizsgálatokat vagy a kisebb beavatkozásokat olykor a késő középkorban is gyakran a gyakorlatban képzett sebészek (*chirurgus, cyrolicus*), felcserek vagy a gyógyszerészek végezték, ahogy arról már volt szó, s akikről szintén számos információt ismer az orvostörténet. Még az olyan „szakágazatoknak” sem volt szükségük egyetemen képzett orvosokra, mint amilyen például a fogászat, ám ha valaki jól végezte a teendőjét, busás jutalomra számíthatott, mint a közismert Dabi Mihály esetében.⁴²

Sok esetben a pusztá fokozathasználatból tudunk kiindulni, ám olykor ez is megtévesztő lehet. Óvatosságra int a következő eset. Veress Endre a Várdai Ferenc erdélyi püspök végrendeletében szereplő Johannes *doctort* a püspök házi orvosaként azonosította, azonban sokkal valószínűbbnek látszik, hogy az illető azonos Hagymási János *artium et decretorum doctorral*, erdélyi kanonokkal, aki a végrendelet tanúja volt.⁴³

³⁷ *Anjoukori Okmánytár* I–VII, szerk. NAGY Imre, TASNÁDI NAGY Gyula, Budapest, 1878–1920, IV, 320.

³⁸ *Zsigmondkori Oklevéltár* I–XII, szerk. BORSA Iván, C. TÓTH Norbert, MÁLYUSZ Elemér, Budapest, 1951–2014, VII, 949. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 1., 3–4., 22., 25., 27., 32., 37., 39., 41., 43., 49., 52.)

³⁹ *Album studiosorum universitatis Cracoviensis* I. ab anno 1400 ad annum 1489, Cracoviae, 1887, II. Ab anno 1490 ad annum 1551. Cracoviae, 1892, (a továbbiakban ASUC) I, 160.

⁴⁰ DL 36^o392, JAKÓ Zsigmond, *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei, 1289–1556*, I–II, Budapest, 1990, I, 58. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 17.)

⁴¹ TONK, *i. m.*, 220.

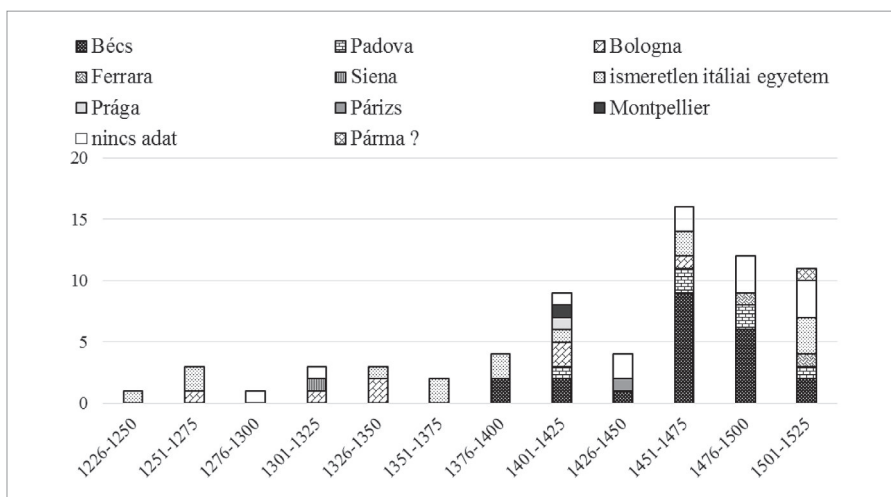
⁴² BALLA Ferenc, *A középkori magyar-délszláv orvosi kapcsolatok kérdéséhez*, *Létünk* 5 (1988), 597; JÓZSA László, *Középkori uralkodóink betegségei*, Budapest, 2010, 154; Megjegyzendő, hogy ismert egy bizonyos Mihály, zágrábi kanonok, aki 1422-ben ismeretlen itáliai egyetemen lett az orvostudományok doktora, azonban azonosítása Dabival nem valószínűsíthető. Vö. VERESS, *i. m.*, 401.

⁴³ BUNYITAY Vince, *A gyulafehérvári székeskáptalan későbbi részei s egy magyar humanista*, Budapest, 1893, 27–32; VERESS, *i. m.*, 420; BORSA Gedeon, *Az 1519. évben nyomtatott Szent Gellért legenda*, Magyar Könyvszemle 96 (1980/4), 381; VEKOV Károly, *Egy erdélyi reneszánsz püspök és a gyulafehérvári székesegyház kincstára* = Emlékkönyv Jakó Zsigmond születésének nyolcvanadik évfordulójára, szerk. KOVÁCS András, SIPOS Gábor, TONK Sándor, Kolozsvár, 1996, 456.

Általános tendencia, hogy a hazatértek közül többen nem használták a külföldön megszerzett fokozatot, így ha valaki orvosként is szerepel a forrásokban, sokszor nem lehet megnyugtatóan eldönteni (bár talán valószínű), hogy részesült-e orvosi képzésben is valamely univerzitáson.

Kutatásaink jelen állása szerint alig valamivel több mint félszáz, összesen 69 magyarországi személy bizonyítható orvosi tanulmányairól vannak adataink (számuk bizonyosan magasabb). Időbeli megoszlásukat tekintve (1. grafikon) a magyar középkor kezdeteitől (az Árpád-korban öten, az Anjouk idején kilencen) egyenletes növekedést látunk a Zsigmond-korig (16 fő), jóllehet, a 15. század elején megnő a számuk. A Hunyadi-korra szinte megkétszereződik az orvosi végzettséggel rendelkező *medicusok* száma (24 személy), a Jagellók uralma alatt azonban csak gyenge növekedéssel számolhatunk az ismert adatok alapján (15 tanult orvos).

1. grafikon: A középkori Magyar Királyság egyetemen tanult orvosainak időbeli megoszlása az egyes egyetemeken

Az egyetemek megoszlása (1. grafikon) tekintetében elmondható, hogy a bécsi egyetem áll vezető helyen (22 fő), mely nem meglepő, tekintve, hogy a középkorban a hallgatók több mint fele egyébként is ezt az intézményt látogatta. Mint már említettük, Itália különböző egyetemei voltak a kezdetektől fogva az orvosi képzés főbb színhelyei, így nem meglepő, hogy összesen 31 magyarországi tanult valamilyen olasz egyetemen. A legtöbben egyelőre pontosabban meg nem határozható itáliai egyetemen fordultak elő (14 fő), Bolognában és Padovában majdnem ugyanannyian (hét és hat fő), habár utóbbi egyetemen csak a 15. század elejétől ismert hazai származású orvos hallgató. Ezen felül Ferrara (két fő), Siena és valószínűleg Párma (eg-egy fő) intézményei képeztek magyarországi doktorokat, illetve egy személy esetleg Velencében tanult (ismeretlen itáliai egyetemenként számoltunk vele). Prága egyetemén egy személyről feltételezhető,

hogy ott orvosi tanulmányokat folytatott. Rózsahegyi Henrik esetében nem lehet minden kétséget kizáróan állítani, hogy a prágai egyetem orvosi karán szerezte volna képe-sítését, ugyanis a kar írásos dokumentumai hiányoznak, a cseh történettudomány által összeállított hallgatók listáján pedig nem találjuk a nevét.⁴⁴ Kapronczay Károly ugyan-akkor nem tartja lehetetlennek, hogy a Prágában 1377-ben tanulmányait megkezdő *Henricus de Rosenberg* azonos az orvos Rózsahegyivel.⁴⁵ Ezenfelül Zsolnai Miklósról azt lehet tudni, hogy 1431-ben Prágában másolta le *Isaac Iudaeus Liber Urinarum* című orvosi munkáját.⁴⁶ Zsolnait azonban, tekintve, hogy az orvosi kar iratai eltűntek, nem tudjuk minden kétséget kizáróan az orvosi karhoz kapcsolni, Adattárunk ezért a nevét nem tartalmazza. További egy-egy diák hallgatott orvostant a franciaországi Párizsban és Montpellier-ben. 13 fő esetében pedig nem találtunk adatot egyetemjárására, azon-ban a forrásokban előforduló említésük alapján bizonyosan egyetemet végzett, fokoza-tot szerzett orvosokról van szó.

Fokozatszerzésre 35 esetben találtunk információt, vagyis majdnem pontosan az orvosok fele graduált. A legtöbben, akik az orvosi tanulmányok felé orientálódtak, nem fejezték be tanulmányaikat addig, amíg a doktori fokozatot meg nem szerezték (29 sze-mély), ám mellettük található egy-egy orvos, aki a *baccalaureus*, *magister* és *licentiatus medicinae* fokozatokat szerezte meg. Meg kell említenünk, hogy csak ritkán követhető nyomon az orvosi fokozatok egymás utáni megszerzése. Jól példázza ezt a brassói Krausz Bálint egyetemi karrierje. 1479-ben lett a bécsi univerzitás hallgatója, 1481-ben a szabadművészetek borostyánkoszorúsa, majd 1488-ban mestere. 1488-tól a magyar natio tagja, 1492-ben pedig annak *procurator*ává választották. 1492-ben a *medicina baccalaureusa*, 1494-ben pedig doktora lett.⁴⁷

4. Orvosi karrier a középkori Magyarországon

Az orvosi végzettséget vizsgálva felmerül a kérdés, hogy milyen lehetőségeik voltak az orvosi végzettséggel rendelkezőknek, hiszen számuk elenyésző az összes egyetemet végző magyarországi diák között. Ennek oka többek között az lehet, hogy – mint már említettük – az egyetemet elvégezvén sokan nem használták orvosi végzettségüket, illet-

⁴⁴ *Biografický Slovník Pražské Lékařské Fakulty 1348–1939 I–II*, szerk. Josef ADAMEC, Karel BERÁNEK, Ludmilla HLAVÁČKOVÁ, Jana NOSÁKOVÁ, Eva ROZSÍVALOVÁ, Praha, 1988; František ŠMAHEL, *Magister und Studenten der Prager Medizinischen Fakultät bis zum Jahre 1419* = Charles University in the Middle Ages. Selected studies, ed. František ŠMAHEL, Leiden, Boston, 2007, 103–159.

⁴⁵ *Album seu Matricula Facultatis Juridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418 E Codice membranaceo illius Aetatis nunc primum luce donatum, plenoque nominum indice auctum: Codex diplomaticus Universitatis eiusdem: originem, incrementa, privilegia, iura, benefica... cui item personarum rerumque index, atque... imagines exhibentes subnecuntur*, szerk. Johannes SPURNY, Pragae, 1834, 65.

⁴⁶ *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum qui in C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur I–II*, szerk. Josef TRUHLÁŘ, Pragae, 1840–1914, I, 1572.

⁴⁷ Az adatokat ld. az Adattárban.

ve sokan felsőbb végzettség nélkül praktizáltak, hiszen a mindennapos betegségek ellátásához általában nem volt szükség egyetemi végzettséget igénylő szaktudásra. Erre utal Tonk Sándor is, miszerint a középkorban általában fontosabb volt az orvosi gyakorlat megszerzése, mint a szakma tudományos ismerete.⁴⁸

A legtöbben egyházi karriert futottak be, s közismert, hogy királyaink már az Árpád-kortól egyházi javadalmakkal jutalmazták udvari orvosait. A doktorok ugyanis hiába voltak jól megfizetve, egyháziként többnyire javadalmaikból éltek a középkor folyamán.⁴⁹ Az Adattárban közölt orvosok közül összesen kilenc személy esetében igazolható, hogy a királyi udvarban is praktizált, közülük Johannes Anthonius Cassoviensis I. (Öreg) Zsigmond lengyel király (1506–1548) doktora lett Mohács után.⁵⁰ Őt királyi *medicus* pedig más egyházi tisztséget is betöltött. 1257-ben ismeretlen itáliai egyetemen végezte tanulmányait Tiborc, aki *magister physicus Belae regis Hungariae* volt.⁵¹ Esetében az azonosítás nem okozott különösebb gondot, hiszen IV. Béla 1257. évi birtokadománya említi orvosának, Tiborcnak, továbbá testvéreinek érdemeit. Két testvére a tatárjárás során halt meg, míg harmadik fivére, Trisztán Spalato alatt esett el, minden bizonnyal a város 1244. évi lázadása során. IV. Béla azt is elmondja, hogy Tiborc – Fülöp zágrábi püspökkel együtt – a pápánál és Konrád német királynál is követségben járt. Ez utóbbi IV. Konrádra (1237–1254) vonatkozhat, akinek hatalma igen kis területre terjedt ki, 1251-ben Dél-Itáliába volt kénytelen áttenni székhelyét. Tiborc nem sokkal 1254 után iratkozhatott be tehát valamelyik egyetemre. Ha Konrád területein maradt, akkor a legvalószínűbb lehetőségnek Salerno vagy Nápoly tűnik, de a Dalmácia és Itália közötti tengeri útvonaltól Bologna sincs távol. 1257-es oklevelében a király Gerzence megyei birtokokat adott Tiborcnak, könnyen lehet, hogy ő és testvérei várjobbágyi származásúak voltak, Wertner Mór szerint horvát eredetűek.⁵² Nem lehetetlen, hogy Tiborc klerikus volt, ugyanis a király nem szól Tiborc hadi érdemeiről testvérei halála kapcsán, de adománylevelében IV. Béla maga sem ír orvosa egyházi tisztségéről. A kérdés tehát egyelőre még nyitott.

Összesen 12 orvos viselt eddigi ismereteink szerint kanonoki méltóságot élete során, közülük a legtöbben (négy fő) a zágrábi káptalan javadalmasa volt. Ez nem meglepő, hiszen itt a 15. században több orvos is ismert a testület tagjaként,⁵³ mint például az 1520-as években feltűnő Jeromos zágrábi kanonok és *medicinae doctor*.⁵⁴ A kutatásunk

⁴⁸ TONK, *i. m.*, 155–156.

⁴⁹ MÁLYUSZ Elemér, *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon*, Budapest, 1971, 198–200; TONK, *i. m.*, 156; FEDELES, *i. m.*, 189.

⁵⁰ Az adatokat ld. az Adattárban.

⁵¹ VERESS, *i. m.*, 391.

⁵² WERTNER, *i. m.*, 601.

⁵³ FEDELES, *i. m.*, 190.

⁵⁴ *Monumenta historica liberae regiae civitatis Zagrabiae, metropolis regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae* I–XXII, szerk. Johannes Baptist Tkalcic TKALČIČ et alii, Zagreb, 1889–1992, (a továbbiakban JTZ) VIII, 216., 217., 230.

során akadtunk rá Sándorra, aki 1437–1441 között többször szerepel a forrásokban mint Magister Alexander *doctor in phisica seu arte medicinali liberali*,⁵⁵ jóllehet nem bizonyítható, hogy a káptalan tagja lett volna. Egyelőre azt sem tudni, hogy hol végezte tanulmányait, ám megnevezése egyértelműen egyetemi képzettségről árulkodik. 1441-ben egy bizonyos Paulus Astalnokkal együtt mint *tutore civium Zagrabiensium* fordul elő.⁵⁶ Az eddig ismert Sándor nevű magyarországi peregrinusok közül csupán egy 1423-ban beiratkozott személy felelne meg neki, ám ő erdélyi, Brassó vidéki tanuló volt.⁵⁷ Kiletét illetően még folynak a kutatások.

Az esztergomi kanonokok közül három magyarországi származású személy esetében igazolható orvosi végzettség. Miklós esztergomi kanonok azonosítása azonban problémás, hiszen személyéről a nevéen kívül nem tudunk semmit, azt sem, hogy magyar volt-e. Körmendy Kinga és C. Tóth Norbert nemrég megjelent munkáiban nem találtak Miklós nevét az orvosi végzettséggel rendelkező személyek között. Az esztergomi káptalan tagjai közül egyébként Hammelburgi János és Prágai Konrád rendelkezett orvosdoktori fokozattal a 15. században.⁵⁸ Ellenben ismert egy adat 1418-ból, mely Miklóst 1418-ban *artis phisicae doctorként* említi.⁵⁹ Három személy jöhet szóba. Az egyikük Tornalji Miklós esztergomi kanonok, aki 1395-ben a bécsi egyetem hallgatója lett, de a fennmaradt dokumentumok szerint fokozatot nem szerzett.⁶⁰ A másikuk György fia Miklós (*de Kayr*), aki 1404-ben Bécsbe,⁶¹ 1407-ben pedig a krakkói egyetemre iratkozott be. Róla tudjuk, hogy ugyanekkor már *baccalaureus medicinae* volt,⁶² ám, hogy esztergomi kanonok lett volna, arról a források hallgatnak. Felmerül a lehetősége annak is azonban, hogy az 1410-ben Bolognában feltűnő esztergomi kanonok, Miklós⁶³ lehet a nyolc évvel később szereplő orvosdoktor. Ugyanakkor az ő esetében csupán jogi tanulmányokról tudunk, ugyanis a *doctor decretorum* grádust tudhatta magáénak. A legvalószínűbb tehát, hogy az 1418-ban említett Miklós esztergomi kanonok, orvosdoktor előző két személy valamelyike lenne.

⁵⁵ DF 231°165, JTZ IX, 333, X. 5.

⁵⁶ JTZ II, 132.

⁵⁷ *Die Matrikel der Universität Wien*, I, 1377–1450, Wien, 1956, II, 1451–1518, Wien, 1967, III, 1518–1579, Wien, 1971, (a továbbiakban MUW) I, (Quellen zur Geschichte der Universität Wien. 1. Abteilung), 144; TÖNK, *i. m.*, 200.

⁵⁸ KÖRMENDY, *i. m.*; C. TÓTH Norbert, *Az esztergomi székeskáptalan a 15. században. I. rész: A kanonoki testület és az egyetemjárás*, Budapest, 2015, (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 7.), 95.

⁵⁹ *Zala vármegye története. Oklevéltár I–II*, szerk. NAGY Imre, VÉGHELY Dezső, NAGY Gyula, Budapest, 1886–1890. II, 180. sz.

⁶⁰ MUW I, 46, C TÓTH, *i. m.*, 97; KÖRMENDY, *i. m.*, 181.

⁶¹ SCHRAUF Károly, *Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen*, Budapest, 1892, (Magyarországi tanulók külföldön 2.), 26.

⁶² ASUC I, 25

⁶³ VERESS, *i. m.*, 34–36.

Az orvostörténeti szakirodalom sokáig alapvetésnek tekintette, hogy a középkori Magyarországon minden városban volt orvos és kórház. A német városokban már a 14. századtól rendtartások szabályozták az orvoslást, s Zsigmond 1426-ban minden német városnak elrendelte városi orvos alkalmazását.⁶⁴ Az utóbbi idők kutatásai azonban kimutatták, hogy a valóságban a Magyar Királyság városaiból a középkor végéig kevés egyetemet végzett orvos ismert, kivéve Budát, ahol azonban a doktorok majdnem kizárólag külföldiek voltak, s többségük a királyi udvarhoz kapcsolódott.⁶⁵ Jelen Adatbázisban összesen 15 személy szerepel mint városi orvos, mindannyian a németajkú városok doktorai. A legtöbben Pozsony város szolgálatában álltak. Hírnevüket mutatja Rozgonyi István 1440/1441-es levele, melyben leírja, hogy Lindvai Pál Pozsonyba készül, hogy az ottani orvosokkal kezeltesse magát.⁶⁶ Sokakról egyelőre nem bizonyítható egyetemi végzettségük, például a forrásokban 1475–1486 között feltűnő Simon orvosnak két fia is orvos volt, azonban egyikük egyetemi képzése sem igazolható.⁶⁷ Ezzel szemben Erasmus doktor bizonyosan egyetemet végzett szakember volt, habár személyének azonosítása nehézségekbe ütközik. Neve alapján magyarországi származása is kérdéses, de a név a hazai német ajkúak körében szintén többször előfordul, így Sopronban,⁶⁸ Bártfán,⁶⁹ Iglón⁷⁰ vagy Krapinán. Pusztán a név miatt tehát nem lehet kizárni őt a hazai orvostudomány köréből. A források alapján 1476-ban Pozsony orvosa, s egyben a pozsonyi Krisztus Teste Társulat tagja volt.⁷¹ 1479. július 9-én végrendekezett, melyben említi feleségét, Erzsébetet és fiát, Erasmust. Szintén e dokumentumból tudjuk meg, hogy az orvostudomány doktora volt.⁷² Korban az ismert, Erasmus nevű peregrinusok közül hárman jöhetnek szóba: egy rohonci,⁷³ egy körmöcbányai⁷⁴ és egy krapinai⁷⁵ illetőségű diák. Sajnos azonban róluk jelenleg még nem áll rendelkezésre

⁶⁴ KUBINYI, *Egészségügyi foglalkozásúak i. m.*, 76. (14. lj.)

⁶⁵ KUBINYI, *Orvoslás, gyógyszerészek i. m.*, 253; HUTTMANN, *i. m.*, 56.

⁶⁶ DF 243°084, ORTVAY, *i. m.*, II/4, 288.

⁶⁷ Pawr Mihály végrendelete (1475), Simon felesége, Dorottya végrendelete (1477, itt csak Barbara nevű gyermekét említik), Karner Jakab végrendelete (1478), János orvos végrendelete (1481, talán azonos Simon fiával), Simon második felesége, Anna végrendelete, benne Simon előző házasságából származó két orvos fia, Miklós és János (1485), Snebeis Miklós végrendelete (1486), Steyrer Lénárt felesége Ágnes végrendelete (1486), Zyngisser Ulrich végrendelete (1501, ebben említi nővérét Annát, akinek férje Miklós orvos). ORTVAY, *i. m.*, II/4, 286; *Das Pressburger Protocolum Testamentorum I–II*, 1410 (1427–1529), szerk. Judit MAJOROSSY, Katalin SZENDE, Wien–Köln–Weimar, 2010–2014, I, Nr339. 411–412., Nr353. 426–427., Nr355. 428–430., Nr377. 450., Nr415. 490–491., Nr433. 503., Nr438. 507–508., II, Nr601. 202–201.

⁶⁸ HÁZI Jenő, *Sopron szabad királyi város története I/1–7–II/1–6*, Sopron, 1921–1943, II/6, 134.

⁶⁹ IVÁNYI, *Bártfa, i. m.*, 2020.

⁷⁰ ILLÉSY János, *Igló királyi korona és bányaváros levéltára*, Budapest, 1899, 25.

⁷¹ VÁMOSSY István, *Adatok a gyógyászat történetéhez Pozsonyban*, Budapest, 1901, 7.

⁷² *Das Pressburger Protocolum Testamentorum, i. m.*, I, Nr361. 435–436.

⁷³ Erasmus de Rechnitz (1439). MUW I, 212.

⁷⁴ Erasmus de Kremnitzia (1448). MUW I, 261.

⁷⁵ Erasmus de Krapina (1449). MUW I, 269.

megfelelő mennyiségű adat ahhoz, hogy az azonosságot bármelyikükkel fel lehessen vetni, így nem zárható ki, hogy Adlmann Erasmus is egy, az egyetemjárók között nem ismert hazai diák.

Kassa és Nagyszében városából három-három egyetemet végzett doktort ismerünk, az egyik közülük, Pauschner Sebestyén mindkét városban szolgált. Meg kell említenünk, hogy esetében sikerült azonosítani két, eddig különállónak tekintett személyt. Kassa város levéltárában ugyanis fennmaradt Rozgonyi István levele 1521-ből, amelyben egy bizonyos Lőcsei Sebestyén *physicus doctort* ajánlott a városi tanács figyelmébe, mint olyan orvost, aki megérdemli a jó fizetést.⁷⁶ Ebben az időszakban csak két Sebestyén nevű lőcsei ember tanult külföldön: Pauschner Sebestyén⁷⁷ és Henckel Sebestyén, a későbbi lőcsei plébános.⁷⁸ Bár nem ritka, hogy plébánosok orvostudományt tanulnak, Henckel kapcsán erről azonban nem tudunk, ráadásul Henckel 1529-ben meg is halt. Pauschner Sebestyénről ellenben a továbbiakban is többször megemlékeznek a források. Eddig annyit lehetett tudni, hogy 1509-ben a krakkói egyetemre iratkozott be, Borsa Gedeon kutatásai nyomán ezt azzal sikerült kiegészíteni, hogy 1528-ban Nagyszében város orvosa lett, állandó fizetéssel.⁷⁹ 1530-ban a filozófia és az orvostudomány doktorának nevezte magát, azt azonban eddig nem lehetett pontosan tudni, hogy fokozatát vajon Mohács előtt szerezte-e. Rozgonyi István levele ezt immár kétségtelenül bizonyítja. A Rozgonyi levelében szereplő Lőcsei Sebestyén minden bizonnyal azonos azzal a Pauschner Sebestyénnel, aki *Sebastianus Fabiani de Levczovia* néven, 1509-ben kezdte meg tanulmányait a krakkói egyetemen. Pauschner tehát 1521-re már az orvostudományok doktora volt.

Nagyszében ismert orvosa volt Selingus András is, akiről több fontos észrevételt tett Kubinyi András és Schultheisz Emil is. A nagyszébeni származású András a város orvosa volt, 1497-től fizetése is ismert. 1506-tól városi tanácstag, aki gyakran képviselte városát az erdélyi püspök, a vajda vagy a király előtt is. Ahhoz képest, hogy orvosként fizetést már a 15. század végén kapott, csak igen későn, 1519-ben találkozunk nevével egyetemen.⁸⁰ Veress Endre ismeretlen itáliai egyetemhez kötötte az ekkor *philosophiae et medicinae doctorként* feltűnő Andrást. 1520-ban ismét említik *Andreas Phisicus Cibiniensist* Itáliában. 1521-től kezdve azonban már ismét Erdélyben lehetett, ugyanis Lulay János királybíró halála után ő látta el a királybírói feladatokat is, 1524-ben pedig egyéb elfoglaltságai miatt lemondott orvosi tisztéről, valószínűleg azért, mert ez év augusztus 28-án már Nagyszében bírója lett. Taurinus István ugyanakkor már 1514-ben a filozófia és a medicina doktoraként hívta el Szebenből Solingus András doktort, hogy

⁷⁶ DF 271°087

⁷⁷ ASUC II, 118.

⁷⁸ ASUC II, 144; MUW II, 348.

⁷⁹ BORSZA Gedeon, *Sebastian Pauschner, az első Magyarországon megjelent orvosi munka szerzője és nyomtatásban kiadott munkái*, Az Országos Orvostörténeti Könyvtár közleményei 27 (1963), 257–271.

⁸⁰ Talán még Szebenben találhatta Themesseli Dees János, amikor aszkóráját akarta gyógyíttatni Szebenben 1519-ben. DL 36°402.

meggyógyítsa.⁸¹ András tehát már 1514 előtt megszerezte az orvostudományok doktora grádust. Ebben az esetben két személyre gyanakodhatunk. Az egyik Szebeni Sziójgyártó András, aki 1494-ben iratkozott be a bécsi egyetemre⁸² vagy Szebeni Péter fia András, aki pedig a krakkói egyetem hallgatója volt 1503-tól.⁸³ Az orvosi tanulmányok becsült ideje (együtt az *artium professori* fokozattal) ugyanis mintegy 10-12 évet tett ki.⁸⁴

Az egyébként nagy jelentőségű királyi város, Sopron példája jól érzékelteti a középkori városok „orvoshiányát”, ugyanis az első városi orvost, Krisztiánt – akit kutatásunk hozott felszínre – már 1418-ból ismerjük, s egyetemi végzettségét címzése (*medicus doctor, artium magister*) igazolja,⁸⁵ azonosítása az egyetemre beiratkozókkal eddig még nem vezetett eredményre. A következő két, egyetemi végzettséggel egyelőre igazolhatóan nem rendelkező orvos csak 1504-ben jelenik meg, azonban hamar el is tűnnek a forrásokból.⁸⁶

A városokban nemcsak az orvosok, hanem plébánosok is folytathattak doktori praxist. Öt személy városi plébánosként is ismert, mint például Megerlein János Kolozsvár, Nagydemeter és Szenterszébet papja is volt. A plébánosok nem mindig az egyetemi tanulmányok után láttak el orvosi feladatokat, mint például Miklós, a budai Nagybaldogasszony egyház plébánosa, aki 1468-ban adott orvosi tanácsokat Kállói Lőkös Jánosnak.⁸⁷

A peregrinusok egy szűk csoportját alkották azok a diákok, akik tanulmányiak befejezése után nem tértek haza szülőföldjükre, hanem tanulmányaik színhelyén maradtak, mint az adott univerzitás vezető testületének tagjai. Ez ideig mintegy tíz ilyen személyt sikerült azonosítanunk.

Mindenesetre a középkor végére az orvosok már keresett személyek voltak, amit nemcsak Selingus András vagy Pauschner Sebestyén esete bizonyít, hanem Várdai Ferenc erdélyi püspök egyik levele is, amelyben felhatalmazza egyik emberét, hogy Rómában orvost fogadjon fel, azonban itt is csak *phiscusról* esik még szó, az *aromatarius* mellett.⁸⁸ Mindez arra is rámutat, hogy jó és tanult orvost nehéz volt találni, amire 1481-ben már Jakab *medicinae doctor* is felhívta a nagyszebeniek figyelmét.⁸⁹

⁸¹ KUBINYI, *Orvos és gyógyszerész-társadalom, i. m.*, 72.

⁸² MUW II, 238, TONK, *i. m.*, 204.

⁸³ ASUC II, 84.

⁸⁴ TONK, *i. m.*, 101–102.

⁸⁵ DF 202°131

⁸⁶ HÁZI, *i. m.*, II/5, 168., II/6, 285; VARJASSY Péter, *Hunyadi Mátyás unalkodásának hazai orvostörténeti emlékei*, Orvostörténeti Közlemények 206–209 (2009), 198.

⁸⁷ DL 55°861, vö.: DL 82°096, 104°083

⁸⁸ DL 82°558

⁸⁹ TONK, *i. m.*, 156.

5. Összegzés

Kutatásaink során kevés számú magyarországi orvosról tudtunk számot adni, melynek számos oka van. Egyrészt, mint arra már kitértünk, többen nem használták a megszerzett fokozatot hazatérésük után, amely megnehezíti az azonosítást. Másrészt sokan egyetemi végzettség nélkül végeztek orvosi vagy sebészi praxist a középkorban, harmadrészt pedig éppen emiatt a költséges és igen időigényes orvosi tanulmányokat csak kevesen vállalták a korszakban. Mindenképp érdekes azonban, hogy a középkor végére, elsősorban a szabad királyi városokban és Erdély nagyvárosaiban már megjelentek a városi tanácstól kiutalt, állandó fizetésből élő orvosok. Az orvosi peregrináció tanulságai közé tartozik továbbá, hogy akik errefelé orientálódtak tanulmányaik során, általában nem fejezték be a tanulást mielőtt a *doctor medicinae* grádus birtokába kerültek volna. Ugyanakkor szintén felmerülő, további kutatásokat igénylő kérdéskör, hogy nem egy, orvosi diplomával is rendelkező orvos a hazatérése után nem kezdett orvosi praxisba, hanem más területen helyezkedett el.

Mindemellett több olyan személyre is rábukkantunk, akik kapcsán nem lehetett teljes bizonyossággal eldönteni, hogy azonosak-e egy-egy egyetemi hallgatóval, vagy esetleg új tanulóval számolhatunk-e névhasználatukból következően. E mintegy 70 fővel kapcsolatban a jövőbeli kutatások felszínre hozhatnak olyan információkat, amelyek biztossá teszik orvosi stúdiumaikat. Jelen Adatbázis azonban csupán azokra az orvosokra vonatkozóan nyújt információkat, akik a középkor folyamán, a Magyar Királyság területéről valamely külföldi egyetemen tanultak, s tanulmányaikat a fokozathasználat vagy az életpályák összecsengése folytán, minden kétséget kizáróan igazolni tudtuk. A bizonytalan származású vagy a szintén a névhasználat miatt kérdéses orvosokkal kapcsolatban további kutatások fogják eldönteni, hogy kiket lehet a középkori magyar orvosi peregrináció tagjai közé számítani.

Adattár: Az egyetemen tanult magyarországi orvosok tanulmányi és prozopográfiai adatai⁹⁰

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Jacobus			1230: ismeretlen itáliai egyetem		Esztergom-szenttamási kanonok	VE 391, KK SER 172, KKL 186
Bernardus	Bernaldus Bernold		1256. április 30.: ismeretlen itáliai egyetem		Budai kanonok (1256), királyi orvos	VE 391, ÁÜO VII 444, WMKM 601
Tyburcius			1257. március 4.: ismeretlen itáliai egyetem		Királyi orvos és követ	VE 391, HO VII 52, WMKM 601
Theodorus Ungarus			1269: Bologna		Ferences szerzetes, királyi orvos	VE 12, BRO 3
Maynardus de Ungaria			1321: Siena		A sienai egyetem rektora (1322). Drugeht Vilmos és családja orvosa (1343 előtt)	VE 331, ZO XII 14, WMK 606
Johannes Meyerleyn de Cibino		Nagyszeben (Sibiu, RO)	1323: ismeretlen itáliai egyetem	doctor in medicinae (1323)	Kolozsvári plébános	VE 394, OK 258
Ladislus de Cobil		Kabol (Kovvilj, SR)		medicinae professor (1325)	1275–1280 k. született. Ferences szerzetes, a titeli káptalani iskolában kezdte meg tanulmányait. Királyi alkancellár (1322–1323), titeli prépost (1323–1326), titkos jegyző és kápolnaispán (1325), zágrábi püspök (1325–1343), kalocsai érsek (1343–1345). 1325 után Károly Róbert követe. 1345 elején hunyt el.	

⁹⁰ Hangsúlyozzuk tehát, hogy jelen Adattár csak azon személyeket tartalmazza, akik nagy valószínűséggel a Magyar Királyság területéről származtak, s igazolhatóan folytattak egyetemi orvosi tanulmányokat, ezért a korábbi publikációktól eltérően számos személy nem található meg benne.

⁹¹ Vástagon szedve az egyetemet, ahol az adott személy orvosi diplomát szerzett.

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Paulus			1332: ismeretlen itáliai		Lehetséges, hogy az ő tulajdonát képezték a kalocsai érseki könyvtár kéziratai: a <i>Compendium Medicinæ</i> 1330-ból, Gue de Chauliac (1298–1369) két műve (<i>Chirurgiale</i> és a <i>Chirurgia parva</i> második része), illetve a milánói sebész, Lanfrancanus <i>Chirurgia magna</i> c. munkája 1296-ból. Köznemes. Tesvére, Katalin Siklósi Péter, Baranya megye ispánjának felesége.	DL 101 ⁸⁹⁴ , AOKL IX 264, EP II 120, BF 597–598, BFE 35–38
Petrus Hungarus de Alba Regali	Székesfehérvár		1338: Bologna		Várad kanonok (1332), Patlaki plébános (1338, 1339), királyi orvos. Talán azonos Kálmán herceg nevelőjével.	VE 394, WMK 605, BRKI 339, 342, PJ 51
Johannes Hungarus de Syrinia			1338: Bologna		<i>In notis magistri Julani doctoris fsiçe</i>	VE 25
Heydenricus dictus Lippia	Lippa (Lipova, RO)		1360: ismeretlen itáliai egyetem	magister artium approbatus in medicina	<i>In notis magistri Julani doctoris fsiçe</i>	VE 25
					Királyi orvos	VE 396, BRS CCIL

Név	Néváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Perhardus	Perctoldus Gerhardus Berthold		1360. január 26.: ismeretlen itáliai egyetem		Királyi orvos. Vö. Károly Róbert Bertold nevű orvosa (<i>chirurgus</i>), akit 1325–1332 között emlegetnek a források. 1332-ben esztergomi polgár. Forrai Judit kutatásai szerint 1339-ben néhai felesége Erzsébet, fiai János és Miklós.	VE 396, AO II 198, 528, 581, 615, WM KM 604–605, DKM 141–142, MFK 157, FJ 582–583
Ladislauș episcopuș waradiensis [Deméndi László]		Deménd (Demandice, SK)	1378: ismeretlen itáliai egyetem	doctor decretorum	Deméndi Benedek királyi orvos fia, maga is királyi orvos. Esztergomi kanonok, kalocsai prépost (1367), nyitrai (1367–1372), veszprémi (1372–1377), váradi püspök (1377–1382). Erzsébet királyné végrendeletének végrehajtója.	VE 398, BVVP I 204–206, ZFW II 495, 510, WM KM 607, DKM 142, EP II 57, KKL 187, KK SER 179
Ladislauș prepositus			1388: ismeretlen itáliai egyetem	artium et medicinae doctor	Veszprémi prépost (1379–1392). 1388-ban is már orvosdoktorként említik. Veress azonban 1390-ből ismeri az első adatot rá.	DL 7 ^o 560, DL 107 ^o 352, VE 399, CTP 72
Mathias de Tyrmauia		Nagyszombat (Trnava, SK)	1390: Bécs		Az óbudai egyetem anatómusa, melyet Magyar Kossa Gyula kétségsé von.	SKB 12, MUW I 35, MKGY 79, LSD 27
Johannes Cesar de Lugas	Johannes de Ungaria	Lugos (Lugoj, RO)	1394: Bécs 1416: Bologna (1413: Lipcse)	licentiatuș medicorum	1399-től tanított is a bécsi egyetemen (logika, retorika, dialektika). N Tahin Emma Liegnitzről származtatja és szerinte Lipcsében is tanult.	SKB 17, 159, 284, MUW I 44, AFA 120, 167–169, 171, 174, 177, 179, 186, 189, 193, 195, 197, 199, 201–202, 205, 208, 210, AFMV I 17, 99, 101, FV 39,

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Johannes Megerlein	Magerlin Megirling de Cibinio	Nagyszeben (Sibiu, RO)	(1401: <i>Heidelberg</i>) 1402: Bécs 1404: Krakkó 1417: Padova	doctor artium doctoratus in scientia medicinae (1418)	A Bolognában tanult János doktor azonos lehet Cesar Jánossal, de Hammelburgi Jánossal is.	SKB 17, 159, 284, MUW I 44, AFA 120, 167–169, 171, 174, 177, 179, 186, 189, 193, 195, 197, 199, 201–202, 205, 208, 210, AFMV I 17, 99, 101, FV 39, TG I 81, SKB 25, 117, 163, MUW I 65, AFMV I 54, AFA 244, 316–317, 336, 398, 401, 411, 414, 430, 433, 435, 445, 453–454, ASUC I 24, LPC 5, VA 7, VE 154, AGAGP 1970, 448, 449, 463, FV 33, 41, ZFW V 83, BRKI 342, EGB 138, JZs 151, TS 249–250, PJ 51, TA 73
Henricus de Rosenberg		Rózsahegy (Ružomberok, SK)	1402: Prága 1408: Krakkó 1409: Lipce 1416: Bécs	magister artium baccalaureus in medicina doctor theologiae	Váci kanonok (1416)	LDPP I 373, JTR 167, MUL I 26, 32, II 90, SKB 44, 120, MUW I 113, LP 6, NTEE 383
Nicolaus Georgii alias Iudici	Nicolaus Georgii de Ungaria de Kayrt		1404: Bécs 1407: Krakkó	baccalaureus in medicina artis phisice doctor	Azonos lehet az 1418-ban zalai bírókperben tanúként és orvosdoktorként szereplő személlyel.	SKB 26, MUW I 70, ASUC I 25, AMBK 38, NTEE 382–383
Nicolaus Joannis de Strigonio		Esztergom	1410: Bologna	decretorum doctor artis phisice doctor	Esztergomi kanonok 1410-ban Bolognában. Azonos lehet az 1418-ban zalai bírókperben tanúként és orvosdoktorként szereplő személlyel.	VE 34, 35, 36, NVNZ 180, KK SER 186

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Petrus de Ungaria			1416: Bécs		1416-ban szerepel az orvosi kar anyakönyvében Bécsben, mint akinek a kar 1 forintot ad egy tunikára.	AFMV I 31
Michael Falkonis Volerius			1417 e.: Montpellier 1417: Bécs	magister artium doctor in medicina	Erdélyi egyházmegyei klerikus (1412). A bécsi egyetem dékánja (1418), majd Cillei Hermann tanácsosa, <i>plebanus de Tijfer</i> .	AFMV I 38, 40, ZSO III 3165, VI 2459
Cristianus				magister artium, doctor in medicina (1418)	1418. január 24-én szerepel mint <i>medicus doctor és artium magister</i> , Sopron város orvosa.	DF 202*131
Michael			1422: ismeretlen itáliai egyetem	doctor in medicina	Zágrábi kanonok	VE 401, JTZ II 79–85, 160, BRKI 339
Franz Takotich von Kolokoch	Franciscus Lodomeri de genere Klokokoch			doctor in medicina	Pozsonyi ferences szerzetes. Zsigmond király gyóntatója és káplánja (1429).	REGI XI. 7289, ZSO III 2991, NTE 76
Johannes Kun			1428–1432: Párizs			DMF 168
Johannes Spardorffer de Kadano			1431: Bécs	baccalaureus artium doctor in medicina	Bereg megyében született, 1471-ben az orvosi kar dékánja. 1466-ban <i>civis Nuerenbergensis</i> . 1472-ben halt meg.	SKB 73, SKN 36, 55, 69
Alexander				doctor in medicina (1437)	1437. július 7-én tűnik fel a zágrábi forrásokban és 1441-ig szerepel mint <i>doctor in phisica seu arte medicinali liberali</i> . Egy alkalommal <i>tutore civitum zagabienisium</i> .	DF 231*165, JTZ II 132, IX 333, X 5

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Stephanus Kuncze de Septemcastris	Stephanus Cunradi (Conrad) de Septemcastris Stephanus de Lechnicia, de Legennicz	Szászlekenca (Lechnința, RO)	1439: Erfurt 1454: Bécs 1453: Padova	bacc.art. (1443, Erfurt) mag. art. (1449, Erfurt) artium et medicinae doctor (1457, Bécs) bacc.art. (1465, Bécs) doctor art. et med. (Bécs) artium Erfordensis et medicinae Paduensis doctor (Padova)	1442-ben 17 garast fizetett, 1449-ben még felehetően Erfurtban volt. A feljegyzések szerint <i>artium Erfordensis et medicinae Paduensis doctor, Wiennensis ad universitatem atque facultas medicine doctor (1457), receptus, procurator (1457)</i> . 1457-ben <i>venerabilis et egregius vir</i> . Kapronczay Károly szerint Bolognában, Ferrarában és Sienában is tanult, s 1474-ben halt meg Bécsben.	AEU I 178, 193–25, BRAUE 63–21, SKN 18, 36, 40, 55, 69, 97, 216, 467 (Reg.), VA 11, AGAGP 1990, 192, 193, FV 54, KK BO 34–35, RO 18, 25–26, VP 83–8, TA 197
Marquardus				doct.med. (1452)	Orbázi főesperes, zágrábi kanonok (1450–1456)	JTZ II. 220–225, DKM 143, FT 190, VP 83
Wolphgangus altarista in Posonio dioc. Strig.	magister Wolfgangiis medicinae doctor maister Wolfgang Puch		1452. április: Bécs	medicinae doctor (1454), in Medicinis Doctor et concanonicus noster (1458)	1452-ben a jogi karra iratkozott be. Pozsony városának számadásai említik az 1450–1451 években mint a város orvosát, 1458-ban pozsonyi kanonok. 1454-ben Szent Márton káptalan javadalmasának végrendeletében (<i>meister Wolfgang doctor medicinae und korher zu Presburg</i>). Talán azonos Volfgangus de Schommal.	SKB 144, OT II/2 46, II/4. 281, 285, III. 258, ProfTest Nr156 (I. 211–214), VP 83

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ^{o1}	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Johannes Krull de Seligenstadt	Johannes de Seligenstat	Boldogváros (Seliștat, RO)	1456: Bécs	doctor medicinae, artium et medicinae doctor (1486)	Az artium facultason <i>magister artium</i> , előadó, később orvos-doktor lett. 1474-től az orvosi fakultás tagja, 1486-ban az orvosi kar dékánja.	AFMV II 163, 186, TGD 170, TS 257
Volfgangus de Schom	Pozsony (Bratislava, SK)	1459: ismeretlen itáliai egyetem	medicinae doctor (1459)	A pozsonyi városi könyvekben 1458-ban említik Volfgangus de Schom orvos-doktor nevét, akinek sírköve a Szent Flórián oltárnál van elhelyezve. Ugyanitt említik 1461-ben is.	VE 407, OT III 259	
Giovanni d' Ungheria		1461: Bologna			1461-ben a bolognai egyetemen az orvosokat tanítja.	VE 46, FFV 236, DKM 132., MFK 137, MKGY III 76
Johannes				doct.med. (1465)	A pozsonyi káptalan előtt János az orvosi tudományok doktora a nála 10 aranyforintban zálogban lévő Rece Pozsony megyei birtokon lévő sessiot zálogban továbbadta Lampacher Henrik pozsonyi polgárnak és feleségének, Magdolnának (1465).	DL 16°260
Seboldus archidiaconus Wrbowcz dioc. Strig.			1466. január 31.: ismeretlen itáliai egyetem	medicinae doctor (1466. jan. 31.)	Zágrábi kanonok, orbázi főesperes, valamint a zágrábi káptalan prebendáriusainak statútumát megerősítő kanonoki testület 31 tagja között szerepel (1466. január).	VE 408, JTZ III 292, FT 190
Mathias Seckeress de Vlmatz	Mathias Sekeresch		1468: Bécs	bac. art. (1490)	1490. október 24-én a bécsi egyetem magyar nemzetének tagjaként 24 dénár kifizetése után félévtették az orvosi karra.	SKN 111, AFMV II 220, FV 67

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Ladislau Orzaguilag de Posegavary	Ladislau ex Posegaur	Pozsegavár (Požega, HR)	1469: Bécs 1479. március 30.: Padova	bacc. art. (1470), artium doctor, doct. med. (1479, márc. 30., Padova)	1476 őszén, 1477 tavaszán <i>a natio hungarica</i> procuratora. 1475 második fél évében a bécsi egyetem orvoskarára iratkozott be, fokozatot nem szerzett. 1479-ben Padovában így említi: <i>Licentia privatis</i> <i>examinis in facultate</i> <i>medicinae domini Ladislai ex</i> <i>Posegaur artium doctoris</i> . Vö.: Ladislau de Posegaur, aki 1468. ápr. 14-én iratko- zott be Bécsben, valószínűleg a két bécsi diák azonos. Rokona, Thomas Orzaguilag de Posegaur 1475. ápr. 14-én iratkozott be Bécsbe.	SKN 21, 43, 58, 66, 76, 112, 116, 124, 237–238, 483 (Reg.), AFMV II. 218, VA 18, AGAGP 2001 592, FV 74, HE 307, KK BO 33, VP 85–86 Ladislau de Posegaur-ra: MUW II 103, FV 68 Thomas Orzaguilag de Posegaur-ra: SKN 124, MUW II 150, FV 75
Gregorius Weger, alias Kuntstock de Buda	Gregor Kuntstock	Bécs (Wien, AU), később Buda polgára, majd nemesi címet kapott	1470. augusztus 20.: Bécs	mag. art., bacc. med. (1474, szept. 13.), doct. med. (1476, dec. 18.)	1471-ben és 1474-ben <i>Gregorius Weger de Vienna</i> néven szerepel a bécsi orvosi kar irataiban. 1482-től kimu- tatható házulajdonlása Budán, a Mindszentek utcában, 1491-ben a város polgára, 1499-ben a budai tanács tagja. Időközben nemesi címet kapott: <i>egregius doctor Magister</i> <i>Gregorius Kuntstockh</i> <i>de Buda, natus quidem</i> <i>Viennensis, sed Bude residens,</i> <i>quem ferme omnis homo Weger</i> <i>cognominabat</i> (1494).	SKN 60, MUW II/1 249, AFMV II 165, 208–209, 215, III 1, 25, 306. DL 18°669, MKGY I 54, KA BP 325, KA EF 66–67, KA O 255, KA O Gy 72, VA BH I 199, 200, 327, VP 85

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Leonardus Kortner de Posonio	Leonardus Chuttner ex Posonie	Pozsony (Bratislava, SK)	1471: Bécs	bacc. art. (1472) mag. art. (1472. ősz)	Fia, <i>Cristophorus Chintstok alias Weger de Wuda</i> 1496-ban nemesként a bécsi egyetemre, 1499-ben a magyar nemzetbe iratkozott be. Kristóf 1527-ben a Fuggerek adósai között sorolatik fel. Gergely felesége Anna (1499). Apja, Hans Kuntstock bécsi polgár, Bécs mértlegmestere (1447–1472).	SKN 23, 42, 74, 118, 123, 132, 244, 465 (Reg.), AFMV II 219, WA 6, 14, 85, 86, 90, FV 71, MKGY I 54, VP 86
Paulus de Quin-queecclesiis		Pécs	1473. május 5.: Padova	med. schol. (1473)		AGAGP 2001 171
Caspar filius Stephani de Leutschouia	dominus Caspar de Leyrschouia		1474: Bécs		Az orvosi karra beiratkozottak között említik.	SKN 75, MUW II. 144, AFMV II. 216, FV 74
Petrus Zeckel de Cibinio	Petrus Zeckel Transsilvanus de Cibino, Petrus Siculus	Nagyszeben (Sibiu, RO)	1475. április 14.: Bécs 1476.: Padova 1486. március 22.: Ferrara	bacc. art. (1479. tavasz, Bécs) mag. art. (1480, Bécs) orvosdoktor (1486. márc. 22.,	1476 őszén a bécsi egyetem magyar nemzetének tagja. 1483. április 14-én a magyar nemzet prokurátorává választották. Orvosi tanulmányait 1480 őszén Bécsben kezdte, itt azonban nem szerzett fo-	SKN 22, 45., 77, 125, 243, 244, 522 (Reg.), MUW II 150, FV 33, 36, 45, 75, AFMV II. 218, III VII, 2, VA 17, VE 168, 376–377. AGAGP 2001 715–717, HH 7, PK 370, HE 308, TS 319–320, KK BO 33

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Valentinus Kraws de Corona	Valentinus Kraws, Kraus(s) de Corona	Brassó (Braşov, RO)	1479. október 13.: Bécs	Ferrara) artium doctor (1490. okt. 5., Ferrara), decretorum doctor, doct. med. doctor medicus (1495)	kozator. 1486-ban plebanus in Stolzenburgként említik Ferrarában, ahol az egyetem feljegyzésében így szerepel: <i>Studiū autem Viennae et Paduae</i> . 1495-ben a szebeni káptalan dékánja. Szelindeki plébános és a nagyszzebeni káptalan dékánja (1495). Tonk Sándor szerint a plébános és az orvos nem azonos személy.	SKN 25, 45, 78, 131, 251, 252, 256, 462 (Reg.). MUW II 173, AFMV II 209, III 12, ATF 333, QGSK IX Nr68 (138–140), FV 37–39, 79, 82, ÁJD 74–76, 121–123, BG 51, MIKY I. 54, CI 163, KK BO 31, TS 343, AH 94, PJ 52, ET 204
				bacc. art. (1481), magister art. (1488) bacc. med. (1492) doctor med. (1494. ápr. 15.)	1488-ban a magyar nenzterbe bevezetik nevét, a bölcsészkar vizsgálója (1491, 1493, 1495). 1492-ben a <i>natio hungarica</i> procuratora. 1494-ben orvosdoktor. 1495 őszén kari tanácsos. Megfordult Itáliában is, és 1499-ben tért haza Brassóba, ahol orvos lett. A városi életében mint a városi tanács tagja és adószedő vett részt. 1523. január 13-án Brassóban városi tanácsos. Kapcsolatban állt a Dunai Tudós Társaság néven ismert bécsi humanista kör vezetőjével, Konrad Celtisszel. 1500. február 25-ei Konrad Celtishez írt levelében említi talán először a „gall betegség” (szifilisz) kegyetlen pusztítását.	

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Erasmus Aldmann	Erasmus Aldmann			doctor de erczeny (1476), doctor facultatis medicinae (1479)	Orvos és 1476-ban a pozsonyi Krisztus Teste Társulat tagja, végrendelete ismert (1479. július 9.). Felesége Erzsébet, fia Erasmus.	DF 277*806, ProfTest Nr361 (I 435–436), OT III/4 286, VI 18, VP 86
Valentinus Pellificis de Corona	Brassó (Braşov, RO)	1481. október 13.: Bécs		bacc., mag. art. (1485), bacc. med. (1488), mag. med. (1490)	1486-ban a <i>natio hungarica</i> procuratora, 1488-ban a <i>Sphaera Materialis</i> , 1489-ben a <i>Tertia parte Alexandri</i> , 1490-ben és 1492-ben a <i>Libros de animat</i> adta elő. 1485 őszén a bécsi egyetemen a magyar nemzetbe kéri felvételét, ekkor baccalaureus és magister artium. 1486-ban orvosi baccalaureatus, 1490-ben az orvosi karon licentiatusi vitáját kérte.	SKN 23, 45, 59, 78, 132, 245, 246–247, 248–253, 400, AFMV II 203, 211, 219, KK BO 32, VP 86
Jacobus				medicinae doctor (1481)	1481-ben beadványt nyújtott be Nagyszébenben elmaradt fizetése ügyében, mivel a működése során használt gyógyszereket és műszereket drágán vásárolta Bécsben, Magyarországon Kossa Gyula szerint esetleg azonos lehet azzal a <i>Magister Jacobus de Cibinio</i> nevű diákkal, aki 1455-ben tanult a bécsi egyetem orvosi karán. Vö. <i>Jacobus de Wienna artium et medicinae doctoris</i> erdélyi kanonok 1483-ban.	DL 33*028, TO II 160, HH 7, MKGY III 43, AH 112, PJ 51–52, VP 86

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Petrus				medicinae doctor (1501)	Kassai orvos (1481–1501), 1509-ben néhai. Magyar Kóssa Gyula szerint 1493-ban Drágffy Bertalan erdélyi vajda is igénybe kívánta venni szolgáltatásait. Háza volt a kassai városháza közelében, a főutcán. 1508-ban néhai. Felesége Orsolya, akinek első férje Dreifuss Gergely, harmadik Lipecki Pál. Fia Coeler Boldizsár.	DF 270°749, 269°691, MKGY III 102, KGy 27–28, VP 86
Ladisiaus				artis medicinae magister (1483)	1483-ban Gyulafehérváron működött.	AH 2000 50, VP 86
Michael de Premarron	Michael Sartoris de Premarthon Michael Pannonius	Peremarton (Csallóköz)	1496, október 13.: Bécs 1506: Ferrara 1520: ismeretlen itáliai egyetem	bacc. art. (1498/99 tavasz, Bécs), mag. art. (1500 tavasz, Bécs), baccalaureus medicinae (1506. febr. 12., Ferrara), magister medicinae (1506. júl. 2., Ferrara), doctor medicine (Ferrara), artium et medicinae doctor physicus (1520, Itália)	Bécsben többször a magyar nemzet procuratora (1500 tavasz, 1504 ősze, 1524 ősze, 1527 ősze), 1505-ben <i>arcium liberalium magister ac collegii duacalis collegiatus</i> , az egyetem rectora (1506 októbere, 1507 tavasz, 1508 ősze), <i>consul Viennensis</i> , az orvosi kar seniora (1522 ősze), majd 1525-ben <i>medicines decanus</i> . 1505. október 12-én iratkozott be az orvosi karra. Ferrarából visszatérve 1508. április 14-én kérte a ferrarai oklevél elismerését a bécsi orvosi kartól, majd 1508. augusztus 8-án vezették be a kari iratokba. 1518. április	SKN 26, 30, 47, 60, 81, 82, 146, 152, 158, 189, 257, 277, 280, 281, 401 (Reg.), MUW II 252, AFMV III 58, 64, 65, 68–69, 75–76, 140, 143–144, 155, 161, 164, 175 178, 307, 348 (Reg.), VE 419, ATF 200, CW Nr48. (372–373), FV 88, PM 143, GWA 82, DKM 148, KK BO 34, KA O 255 (21.1.), KA Sz 237–238, TM 46, FL 101, TA 279

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Johannes Stubnrauch ex Kremnicia		Körmöcbánya (Kremnica, SK)	1498. április 14.: Bécs	mag. art. (1501)	14-én úgy jellemzik, mint aki visszatért Bécsbe. Esetleg azonos lehet Csallóközi Suta Mihállyal, aki Szapolyai János és György titkára és orvosa volt. 1516-ban Mihály doktora Szapolyai István özvegyének, Hedvig hercegnőnek és a kancellárja. 1522-ben Szmercsányi kanonok végren-delérének végrehajrói között szerepel (<i>egregiorum Michaelis Pannonii Artium Liberalium et Medicinae Doctor</i>). 1520. március 15-én Szepeshelyen működött, 1522-ben Lőcse városi orvosa. 1521-ben háza volt Bécsben is, a bécsi egyetem magyar nemzetének emlékező bejegyzése a város tanácsosaként is emlegeti. Meghalt 1528. május 26-án, Bécsben.	MUV II 265, SKN 505 (Reg.), AFMV III 58, FV 90, 91, MKGY I 54
Johannes Sartoris de Pescht	Johannes plebanus ecclesia parochialis beatae virginis novimontis Pesthensis doic. Vesprimiensis. Johannes Sartoris de Pesst	Pest	1500. április 14.: Bécs 1505. július 18.: Párma/ismeretlen itáliai egyetem	mag. art. (1504. tavasz, Bécs), artis medicinae doctor (1505. júl. 18., Párma)	1504. augusztus 7-én beiratkozik a bécsi egyetem orvosi karára. 1505-ben pesti plébános.	MUV II 281, SKN 48, 152, AFMV III 52, FV 92, VE 415, MKGY I 54, KK BO 33

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Matheus Lachenperger ex Posonio	Matheus Lachenperger Posontensis	Poszony (Bratislava, SK)	1500. október 13.: Bécs	mag. art. (1506)	1506 őszén a magyar nemzet tagja, 1509. február 22-én kezdte meg tanulmányait az orvosi karon, fokozatot nem szerzett. Johannes (Hans) Lachenperger legidősebb fia, aki pozsonyi esküdt (1494, 1495, 1497, 1498, 1501, 1503, 1504, 1512), tanácsstag (1497), bíró (1508, 1510–1511), polgármester (1506–1507, 1514–1516), városkapitány (1503) volt. Hans felesége, Erzsébet 1504. augusztus 1-jén készített végrendeletet, melyben felolja gyermekeiket: Matheus, Florian és Clara. Erzsébet bátyja doctor Joergen. Erzsébet nővérének (Paul Huetterin feleségének) leánya Barbara. Egyébként a végrendelet tanúi között volt Johan Rinckel doctor is, aki később, 1511-ben <i>Römischer Kaysertlicher Maiestat leib Arzt</i> néven tűnik fel. Meinzel János 1502-es végrendeletében említi fiát, Györgyöt (meinem Sun doctor Joergen), aki azonos Erzsébet bátyjával. Ugyanitt említi Hans Lachenpergert mint unokáját.	MUV II 285, SKN 49, 264, AFMV III 75, DF 243*046, ProtTest Nr638 (II 251–252), Nr665 (II 284–285), Nr736 (II 380–381), KK BO 34, OT II/4 286–287, III 385, 398–399, 423–427, 429, 448, SzK 91

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Jacobus				doctor in medicinae (1504)	A zágrábi pálosok ügyének írásba foglalásakor tanú (1504).	DL 34*572, ME 190–191
Johannes Bagai de Antiquo Solio	Johannes Johannes de Antiquo Solio	Zólyom (Zvolen, SK)	1488: Krakkó 1505. október 13.: Bécs			ASUC I 286, MUW II 333, AFMV III 58, KK BO 33–34
Sebastianus Fabiani de Levezovia	Pautschner, Bauzner, Bauschner, Pautsner (1531) Borsa Gedeon arra következtet, hogy családnevük a szepességi Bussóc (Bauschendorf, Bušovce, SK) helynévből származott, innen költöztek Lőcsére.	Lőcse (Levoča, SK)	1509: Krakkó 1513: Itália (Velence?)	baccalarius art. (1511), magister art. (1514), doctor phisicus (1521), 1530. évi oklevélben megnevezi magát: artium liberalium magister és orvosdoktor 1530. évi könyvében der Sieben	1490–1495 körül születt. 1513-ban kiadott egy számtankönyvet <i>Linealis calculatio cum pulchris documentis regulis ad moneta Craconiensem diligenter supputata</i> címmel, melyet a mindennapi kereskedői gyakorlatnak szánt, de öccsének, Gergelynek ajánlotta, mert az kérte bátyját, hogy segítsen neki megtanulni számolni. Orvosi tanulmányokat feltehetően Itáliában folytatott, mivel művében utal velencei tartózkodására. Rozgonyi István 1521. évi levele említi Sebastian de Lewschouia,	ASUC II 118, LPC 153, 157–158, MKGY III 143, BG SP 257–271, SzM–TS 243, AH 72, WM KLM 12, MML IX. 79

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
				<p>freyen Künste undt Artzney Doctorként nevezi magát.</p>	<p>doctor phisicust, akit Kassa város figyelmébe ajánl. 1524-től Nagyszébenben élte végéig kinevezett városi physicus. Fizetése évi 150 Ft, melyet 10 Ft lakbérrel egészítettek ki. 1530-ban kis orvosi munkája jelent meg a pestisről, <i>Libellus de remediis adversus laem pestiferam</i>. <i>Gibinii 1550</i>, címmel, Johann Schimernek ajánlva. Schimer orvos, Brassó bírójája (1505–1507) és Töröcsvár kapitánya is volt (1526, 1532), 1530. február 2-án jelent meg Nagyszébenben az ottani hatóságokkal való tárgyalásra, az abban az évben Brassóban dühöngő pestissel kapcsolatban. Sebestyén 1531-ben a szebeni patikaleltámál még jelen van. 1533 végén, 1534 elején halhatott meg, erre utal fia, Eucharion panasza a nagyszébeni hatóságok ellen, az apja fizetésének egy részével való adósság miatt. Egyesek szerint Brassóban is tevékenykedett, erre azonban nincsenek adatok, itt csak részlegesen működhetett. Apja, Pauschner Fábán</p>	

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Johannes Antonii de Casschovia	Joannes Anthoninus Cassariensis Johannes Anthonius Cassowiensis	Kassa (Košice, SK)	1515: Krakkó 1518. október 13.: Bécs 1520: Padova 1523: Bázél 1523: Freiburg 1523: Tübingen	doct. med. (1515, Krakkó, valószínűleg későbbi betöltés), accalaureatus art., medicus (1517, Krakkó), bacc. art. (1519, Bécs), doctor universitatis Paduane (1523, Freiburg), medicinae studiosus (1523, Tübingen)	Lőcse bírója volt (1500, 1507, 1518), s 1526-ban is csak idős kor miatt vált ki a tanácsból. Őccse, Gergely 1539-ben a bécsi egyetemen tűnik fel, de már 1531-től szerepel Lőcse tiszviselői között. 1556 októberében már nem élt.	ASUC II 160, LPC 164, MUW III 3, SKN 87, VE 177, MUFr 265, MUT 5.13b, GT 35, DKM 146, MKGY III 139, KA OGY 74, KK UP 76-77, SE JAC 159-161, TM 93, FL 100, JCK Nr 195 (303-304).

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Andreas Selingus	Andreas Phisicus Cibintensis	Nagyszeben (Sibiu, RO)	1519. január 1.: ismeretlen itáliai egyetem 1520: ismeretlen itáliai egyetem	Clarissimus Dominus... philosophiae et medicinae doctor [Sibino accessitus] (1519. jan. 1.), doctor (1520)	orvosa, 1497-ben 6 Ft-ot kap, évi fizetése 1503-ban 20, 1506-ban 75 Ft. 1506-ban már Nagyszeben városi tanácstagja, illetve gyakran képviseli Szebent a püspök, vajda, király előtt. 1521-ben a királybíró halála és utód kinevezése között ellátta a tisztelet. 1524-ben András városi physicus lemondott közéleti elfoglaltságai miatt, azonban utóda, János hamar elment (júl. 15.). Augusztus 28-án a szebeni polgármester 70 Ft-ot fizetett András doktor városi physicusnak a patikára és annak tartozékaira. Utolsó éveiben a százsz gróf helyettese. Városi orvosként bevételnek jó részét magánpraxisából szerezte, többek között 1514-ben Taurinus Istrván Andreas Solingust, a filozófia és az orvostudomány doktorát hívta el Nagyszebenből, hogy gyógyítsa őt meg.	VE 418, 419, HH 7, 8, MKGY III 133, ES 83–84., KA O Gy 70, 72–73, 75, KA O 255, SEM 98, AH 72, PJ 52
Johannes			1520. december 29.: ismeretlen itáliai egyetem	magister physicus (1520. dec. 29.), physico magister	Brassói orvos (1520–1523), 1520. december 27-én 8 Ft fizetést kapott, 1522. december 16-án 6 Ft-ot, 1523. április 14-én 20 asp-t,	VE 419, QGSK I 324, 460, 512, 523, 530

Név	Névváltozatok	Származási hely	Tanulmányok ideje és helye ⁹¹	Fokozat	Prozopográfiai adatok	Források és bibliográfia
Johannes de Erhman	Joannes Vthmannus Vngarus Budensis Joannes Ortman Budensis	Ottomány Buda	1521. november 7.: Bécs 1524: Wirttemberg	(1520. dec. 27.), doctor (magister) physicus	augusztus 27-én 12 asp-t, október 31-én 10 Ft-ot. Esetleg azonos az itt szereplő, 1520-ban fokozatot szerzett Jánossal. Bécsben az orvosi karon tanult, fokozatot nem szerzett. A magyar nemzetbe csak 1522 tavaszán kérte felvételét. A wittenbergi egyetemen Luther híve lett.	AFMV III 145, SKN 185, AAW I 122, LCSP 8, FFV 294, KA EF 65, KK BO 34
Hieronimus				medicinae doctor (1522)	Zágrábi kanonok (1522, 1524)	JTZ VIII 216, 217, 230.
Johannes				doct. med. (1524)	1524-ben András nagyszobeni városi physicus lemondott, ezért János physicust neveztek ki. Azonban ő sem maradt a városban, mert nem volt gyógyszerész és patika, visszatment Budára – a városnak meg kellett téríteni költségeit: júl. 15-én 25 arany ft-ot fizettek neki. Elképzelhető, hogy az 1520-ban fokozatot szerzett Jánossal és/vagy a brassói orvossal azonos.	HH 8, 10, 19 (1., 11.lj.), ES 83–84, KA Ogy 75, AH 112

Rövidítésjegyzék

- AAW *Album Academiae Vitebergensis* I, 1502–1560, Halle, 1841.
- AEU Hermann WEISSENBORN, *Acten der Erfurter Universitaet I, Allgemeine Studentenmatrikel*, erste Hälfte (1392–1492), Halle 1881.
- AFA *Acta Facultatis Artium Universitatis Vindobonensis*. 1385–1416, szerk. Paul UIBLEIN, Graz, Wien, Köln, 1968. (Quellen zur Geschichte der Universität Wien. 2. Abteilung)
- AFMV SCHRAUF Károly, *Acta Facultatis medicae Universitatis Vindobonensis* I, 1399–1435, Wien, 1894, II, 1436–1501, Wien, 1899, III, 1490–1558, Wien, 1904.
- AGAGP *Acta Graduum Academicorum Gymnasii Patavini* 1406–1806, 1406–1434, Padova, 1970, 1435–1450, Padova, 1970, 1451–1460, Padova, 1990, 1461–1470, Padova, 1992, 1471–1500, Padova, 2001, 1501–1525, Padova, 1969.
- AH Arnold HUTTMANN, *Medizin im alten Siebenbürgen*, Hermannstadt-Sibiu, 2000.
- AO *Anjoukori Okmánytár* I–VII, szerk. NAGY Imre, TASNÁDI NAGY Gyula, Budapest, 1878–1920.
- AOKL *Anjou-kori Oklevéltár* I–XXX, szerk. ALMÁSI Tibor, BLAZOVICH László, GÉCZI Lajos, KÖFALVI Tamás, KRISTÓ Gyula, MAKK Ferenc, PITI Ferenc, SEBŐK Ferenc, TÓTH Ildikó Éva, Budapest–Szeged, 1990–2014.
- ASUC *Album studiosorum universitatis Cracoviensis* I, ab anno 1400 ad annum 1489, Cracoviae, 1887, II, Ab anno 1490 ad annum 1551, Cracoviae, 1892.
- ATF *Die Akten der Theologischen Fakultät der Universität Wien (1396–1508)*, szerk. Paul UIBLEIN, Wien, 1978.
- ÁJD ÁBEL Jenő, *Magyarországi humanisták és a Dunai Tudós Társaság*, Budapest, 1880.
- ÁÚO *Árpádkori Új Okmánytár* I–XII, szerk. WENZEL Gusztáv, Pest, 1860–1874.
- BF BALLA Ferenc, *A középkori magyar-délszláv orvosi kapcsolatok kérdéséhez*, *Létünk*, 5 (1988), 593–602.
- BFE BALLA Ferenc, *A középkor és a török hódoltság egészségügye* = BALLA Ferenc, HEGEDŰS Antal, *Az egészség szolgálatában*, Újvidék, 1990, (Forum Könyvtár), 8–50.
- BG Gustav BAUCH, *Die Reception des Humanismus in Wien*, Wien, 1903.
- BG SP BORSA Gedeon, *Sebastian Pauschner, az első Magyarországon megjelent orvosi munka szerzője és nyomtatásban kiadott munkái*, *Az Országos Orvostörténeti Könyvtár közleményei* 27 (1963), 257–271.

- BRAUE *Das Bakkalarenregister der Artistenfakultät der Universität Erfurt 1392–1521*, szerk. Rainer C. SCHWINGES, Klaus WRIEDT, Jena, Stuttgart, 1995.
- BRKI BÉKEFI Remig, *A káptalani iskolák története 1540-ig*, Budapest, 1910.
- BRO BÉKEFI Remig, *Orvosok, betegségek és gyógyítás Magyarországon az Árpádok korában*, Budapest, 1912.
- BRS *Regesta Supplicationum, a pápai kérvénykönyvek magyar vonatkozású okmányai, avignoni korszak I–II*, szerk. BOSSÁNYI Árpád, Budapest, 1916–1918.
- BVVP BUNYITAY Vince, *A váradi püspökség története alapításától a jelenkorig*, I–III, Nagyvárad, 1883.
- CI CZAGÁNY István, *Az európai orvos- és gyógyszerész tudomány feudalizmus kori befolyása a magyarországi orvoslásra* II, XIV. sz.–1526, Orvostörténeti közlemények 78–79 (1976), 149–166.
- CTP C. TÓTH Norbert, *A székes- és társaskáptalanok prépostjainak archontológiája 1387–1437*, Budapest, 2013. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 4.)
- CW Carolus WAGNER, *Analecta Scepusii sacrii et profani* I, Viennae, 1774.
- DF Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Diplomatikai Fényképtár
- DKM DEMKÓ Kálmán, *A magyar orvosi rend története tekintettel a gyógyászati eszközök fejlődésére Magyarországon a 18. század végéig*, Budapest, 1894.
- DL Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár
- DMF DUKA ZÓLYOMI Norbert, *Magyar-francia orvosi kapcsolatok a 18. század végéig*, Orvostörténeti Közlemények, 102–104 (1983), 167–172.
- EGB ENTZ Géza: *Die Baukunst Transsilvaniens im 11–13. Jahrhundert*, Acta Historiae Artium 14 (1968) 3–4. szám, 3–48.
- EP ENGEL Pál, *Magyarország világi archontológiája* I–II, Budapest, 1996.
- ES Emil SIGERUS, *Vom alten Hermannstadt*, Hermannstadt, 1922.
- ET Elisabeth TUISL, *Die Medizinische Fakultät der Universität Wien im Mittelalter. Von der Gründung der Universität 1365 bis zum Tod Kaiser Maximilians I, 1519*, Göttingen, 2014.
- FFV FRANKL (Fraknói) Vilmos, *A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században*, Budapest, 1873.
- FJ FORRAI Judit, *Bertold sebész mester fizetsége*, Lege Artis Medicinae 3 (1993), 6. szám, 582–583.
- FL FEKETE Lajos, *Magyar orvosi történet*, Budapest, 2012.
- FT FEDELES Tamás, *Egy németalföldi orvosdoktor a középkori Magyarországon*, Orvostörténeti Közlemények 190 (2005), 185–196.
- FV FRAKNÓI Vilmos, *Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században*, Budapest, 1874.
- GT GÉMES István, *Hungari et Transylvani. Kárpát-medencei egyetemjárók Tübingenben (1523–1918)*, Budapest, 2003.

- GWA Ignaz SCHWARZ, *Geschichte des Wiener Apothekerwesens im Mittelalter*, Wien, 1917.
- HE HINTS Elek, *Az orvostudomány fejlődése az emberiség művelődésében: különös tekintettel a magyar viszonyokra, II, A középkori orvostudomány*, Budapest, 1939.
- HH Heinrich HERBERT, *Die Gesundheitspflege in Hermannstadt bis zum Ende des sechzehnten Jahrhunderts*, Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, NF XX (1885), 7–9.
- HO *Hazai okmánytár*, I–VIII, szerk. NAGY Imre, PÁUR Iván, RÁTH Károly, VÉGHELY Dezső, Győr, 1865–1873, Budapest, 1876–1891.
- JCK Iulia CAPROȘ, *Students from Košice at foreign Universities before and during the Reformation Period in Town*, Kiel, 2013.
- JLK JÓZSA László, *Középkori uralkodóink betegségei*, Budapest, 2010.
- JTR *Životopisný slovník předhusitské pražské univerzity 1348–1409. Repertorium biographicum Universitatis Pragensis praeussiticae 1348–1409*, szerk. Josef TRIŠKA, Praha, 1981.
- JTZ *Monumenta historica liberae regiae civitatis Zagrabiae I–XXII*, szerk. Johannes Baptist TKALCIC et alii, Zagrabiae, 1889–1992.
- JZs JAKÓ Zsigmond, *Írás, könyv, értelmiség*, Bukarest, 1976.
- KA BP KUBINYI András, *Budai és pesti polgárok családi összeköttetései a Jagellókorban*, Levéltári közlemények 37 (1966), 227–291.
- KA EF KUBINYI András, *Az egészségügyi foglalkozásúak társadalmi és gazdasági helyzete Budán a 15–16. század fordulóján*, Orvostörténeti Közlemények 46 (1970), 63–98.
- KA O KUBINYI András, *Orvoslás, gyógyszerészek, fürdők és ispotályok a késő középkori Magyarországon = Uő, Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon*, Budapest, 1999, 253–267.
- KA Ogy KUBINYI András, *A magyarországi orvos- és gyógyszerésztársadalom a Mohácsot megelőző évtizedekben*, Orvostörténeti Közlemények 109–112 (1985), 69–76.
- KA Sz KUBINYI András, *A Szapolyaiak és familiárisaik (szervitoraik) = Tanulmányok Szapolyai Jánosról és a kora újkori Erdélyről*, szerk. BESSENYEI József, HORVÁTH Zita, TÓTH Péter, Miskolc, 2004, (Studia Miskolcinsula 5.), 169–194.
- KGy KEREKES György, *Kassa polgársága, ipara és kereskedése a középkor végén (A lengyel-magyar kereskedelem fénykora)*, Iparosok Olvasótábora 19 (1914), 3–4 szám, 3–110.
- KK BO KAPRONCZAY Károly, *A bécsi egyetem orvosi karának és a Natio Hungaricának kapcsolatai (1381–1630)*, Orvostörténeti Közlemények 81 (1977), 27–41.

- KK SER KÖRMENDY Kinga, *Studentes extra regnum. Esztergomi kanonokok egyetem-járása és könyvhasználata 1183–1543*, Budapest, 2007. (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kánonjogi Posztgraduális Intézete III. Studia 9.)
- KK UP KAPRONCZAY Károly, *Ungarisch-polnische Kontakte auf dem Gebiet der Medizin*, Orvostörténeti Közlemények 133–140 (1991–1992), 69–96.
- KKL KÖRMENDY Kinga, *Literátusok, magiszterek, doktorok az esztergomi káptalanban* = Művelődéstörténeti tanulmányok a magyar középkorról, szerk. FÜGEDI Erik, Budapest, 1986, 176–203.
- LCSP LASKAI CSÓKÁS Péter, *De homine magno illo in rerum natura miraculo in partibus eius essentialibus*, Witebergae, 1585.
- LDPP *Liber Decanorum Facultatis Philosophicae Pragensis ab anno Christi 1367 usque ad annum 1585*, I–II, Pragae, 1832–1834.
- LP LUKCSICS Pál, *A XV. századi pápák oklevelei I–II*, Budapest, 1931–1938.
- LPC *Statuta nec non Liber Promotionum Philosophorum Ordinis in universitate Studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849*, szerk. Joseph MUCZKOWSKI, Cracovia, 1849.
- LSD Leslie S. DOMONKOS, *The History of the Sigismundean Foundation of the University of Óbuda (Hungary)* = Studium generale. Studies offered to Astrik L Gabriel, szerk. Leslie S. DOMONKOS, Robert J. SCHNEIDER, Notre Dame, 1967, 1–28.
- ME MÁLYUSZ Elemér, *A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos Levéltárban. 2 közlemény*, Levéltári Közlemények 5 (1927), 1–4. szám, 136–209.
- MFK MAYER Ferenc Kolos, *Az orvostudomány története: orvosok és a kultúrtörténelem művelői részére*, Budapest, 1927.
- MKGY MAGYARY-KOSSA Gyula, *Magyar orvosi emlékek: értekezések a magyar orvostörténelem köréből*, I–IV, Budapest, 1929–1940.
- MML *Magyar művelődéstörténeti lexikon I–XIV*, főszerk. KÖSZEGHY Péter, Budapest, 2003–2014.
- MUFr Hermann MAYER, *Die Matrikel der Universität Freiburg i. Br. 1460–1656*, Freiburg, 1907.
- MUL *Die Matrikel der Universität Leipzig I–III*, szerk. Georg ERLER, Leipzig, 1895.
- MUT *Die Matrikel der Universität Tübingen I*, 1477–1600, szerk. Heinrich HERMELINK, Stuttgart, 1906.
- MUW *Die Matrikel der Universität Wien*, I, 1377–1450, Wien, 1956, II, 1451–1518, Wien, 1967, III. 1518–1579, Wien, 1971. (Quellen zur Geschichte der Universität Wien. 1. Abteilung)
- NTE N. TAHIN Emma, *A medicina doktorai a Zsigmond kori egyházi társadalomban*, Magyar egyháztörténeti évkönyv, I (1994), 71–83.

- NTEE N. TAHIN Emma, *Az orvosi pályára készülő magyar diákok egyetemjárása a Zsigmond-korban* = Ditor ut ditem: Tanulmányok Schultheisz Emil professzor 80. születésnapjára, szerk. FORRAI Judit et al., Budapest, 2003, 365–380.
- NVNZ Zala vármegye története. Oklevéltár I–II, szerk. NAGY Imre, VÉGHÉLY-NAGY Gyula, Budapest, 1886–1890.
- OK JAKAB Elek, *Oklevéltár Kolozsvár története első kötetéhez* I, Buda, 1870.
- OT ORTVAY Tivadar, *Pozsony város története* I–IV, Pozsony, 1892–1912.
- PJ PATAKI Jenő, *Az erdélyi orvoslás kultúrtörténetéből*, Piliscsaba, 2004. (Magyar tudománytörténeti szemle könyvtára 37.)
- PK PAP Károly, *Ferrarai és perugiai magyar tanulók a XV–XVIII. századból*, Irodalomtörténeti Közlemények 11 (1902), 368–372.
- PM PIRHALLA Márton, *A szepesi prépostság vázlatos története kezdetétől a püspökség felállításáig*, Lócse, 1899.
- ProtTest *Das Preßburger Protocollum Testamentorum 1410 (1427)–1529* I–II, szerk. Judit MAJOROSSY, Katalin SZENDE, Wien, 2010–2014. (Fontes Rerum Austriacarum. Österreichische Geschichtsquellen. 3. Abteilung: Fontes Iuris)
- QGSK *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, I, Kronstadt, 1886, IX, Kronstadt, 1999.
- REGI *Regesta Imperii* I–XIV, Innsbruck–Köln–Weimar–Wien, 1908–2014. www.regesta-imperii.de (Letöltés ideje: 2015.01.12.)
- RO Robert OFFNER, *Die Rolle der Universität Erfurt in der Ausbildung ungarländischer Mediziner (1521–1816)*, Orvostörténeti Közlemények 186–187 (2004), 17–36.
- SE JAC Emil SCHULTHEISZ, *Jonannes Antonius Cassoviensis, Humanist und Arzt des Erasmus* = Uő, *Traditio renovata. Tanulmányok a középkor és a reneszánsz orvostudományáról*, Budapest, 1997, (Orvostörténeti Közlemények Suppl. 21.), 159–166.
- SEM SCHULTHEISZ Emil, *A medicina Magyarországon a kezdetektől az orvosi kar megalapításáig* = Uő, *Az orvoslás kultúrtörténetéből*, s. a. r. GAZDA István, Budapest–Piliscsaba, 1997, (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 8.), 83–89.
- SKB SCHRAUF Károly, *Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen*, Budapest, 1892. (Magyarországi tanulók külföldön 2.)
- SKN SCHRAUF Károly: *A bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyve 1453-tól 1630-ig*, Budapest, 1902. (Magyarországi tanulók külföldön 4.)
- TA Tüskés Anna, *Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1368–1526*, Budapest, 2008. (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 1.)
- SzK SZENDE Katalin, *Családszerkezet és örökösödési szokások a késő középkori Pozsonyban és Sopronban*, Levéltári Közlemények 68 (1997), 1–2. szám, 77–98.

- SzM-TS SZABÓ Miklós, TONK Sándor, *Erdélyiek egyetemjárása a koraiújkorban, 1521–1700*, Szeged, 1992. (Fontes rerum scholasticarum 4.)
- TG Gustav Toepke, *Die Matrikel der Universität Heidelberg von 1386 bis 1662*, Heidelberg, 1889.
- TGD Georg Daniel TEUTSCH, *Siebenbürger Studierende auf der Hochschule in Wien im 14., 15. und 16. Jahrhundert*, Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde 10 (1872), 164–181.
- TM TÖRÖK Márta, *Az egyházi középréteg mobilitása a Szepesi káptalanban. A szepesi társaskáptalan személyi összetétele az alapítástól a 15. század közepéig (1209–1450)*. Doktori Disszertáció, ELTE BTK, Budapest, 2011.
- TO BARABÁS Samu, *A római szent birodalmi grófszéki Teleki család oklevéltára I–II*, Budapest, 1895.
- TS TONK Sándor, *Erdélyiek egyetemjárása a középkorban*, Bukarest 1979.
- VA Andreas VERESS, *Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae studentium I, Padua 1264–1864*, Kolozsvár, 1915.
- VA BH VÉGH András, *Buda város középkori helyrajza I–II*, Budapest, 2006–2008. (Monumenta Historica Budapestinensia 15–16.)
- VE VERESS Endre, *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai, 1221–1864*, Budapest, 1941.
- VI VÁMOSSY István, *Adatok a gyógyászat történetéhez Pozsonyban*, Budapest, 1901.
- VP VARJASSY Péter, *Hunyadi Mátyás uralkodásának hazai orvostörténeti emlékei*, Orvostörténeti Közlemények 206–209 (2009), 59–90.
- WA *Wiener Artistenregister 1471 bis 1497. Acta Facultatis Artium III (UAW Cod. Ph 8), 2. 1471 bis 1497*, szerk. Thomas MAISEL, Ingrid MATSCHINEGG, Andreas BRACHER, Wien, 2007.
- WM KM WERTNER Mór, *Középkori magyar orvosok és gyógyszerészek*, Századok 27 (1893/7), 599–608.
- WM KLM WACZULIK Margit, *A krakkói és más lengyel egyetemek neveltjei a XVI–XVII. században = A magyar-lengyel tudományos kapcsolatok múltjából*, szerk. V. MOLNÁR László, Piliscsaba, 2003, (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 27.), 11–18.
- ZFW Franz ZIMMERMANN, Carl WERNER, Georg MÜLLER, Gustav GÜNDISCH, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen I–V*, Hermannstadt–Bukarest, 1892–1975.
- ZO *A zichi és vásonkeői gróf Zichy család idősb ágának okmánytára XII*, szerk. LUKSICS Pál, Budapest, 1931.
- ZSO *Zsigmondkori oklevéltár I–XII*, szerk. BORSA Iván, C. TÓTH Norbert, MÁLYUSZ Elemér, Budapest, 1951–2014. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 1., 3–4., 22., 25., 27., 32., 37., 39., 41., 43., 49., 52.)